

ИЗДАЊЕ ШУМАДЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ Каленик

интернет
издање

1 / 2008

МОНАСТИР КАЛЕНИК
600
година

www.eparhija-sumadijska.org.yu/kalenic/casopis.html

Димитриос Батрелос:
Христологија Светог Максима Исповедника
Антоније Храповицки:
Исповест пастира пред крстом Христовим

ISSN 1820-6166

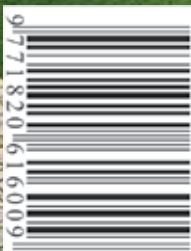
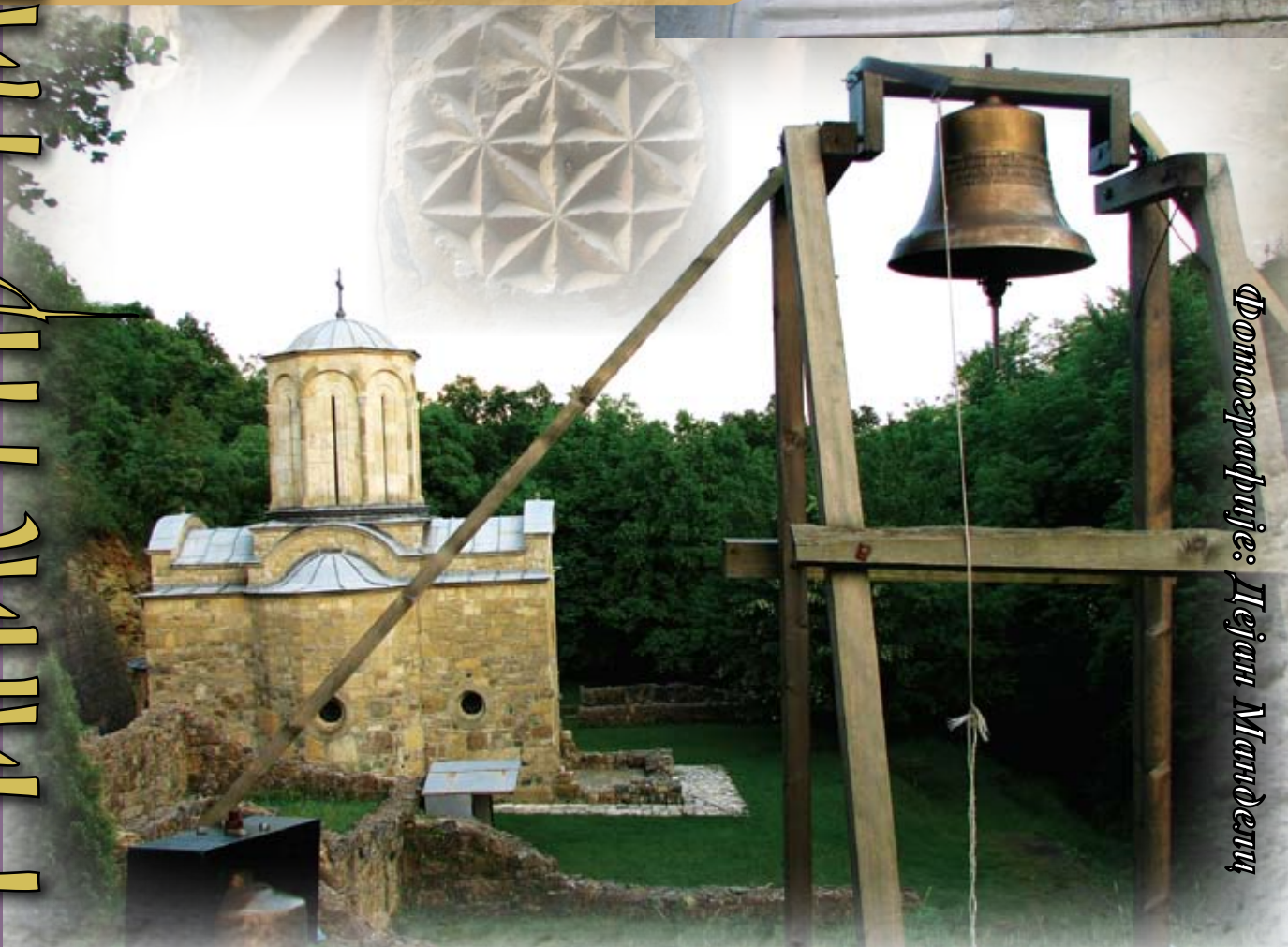
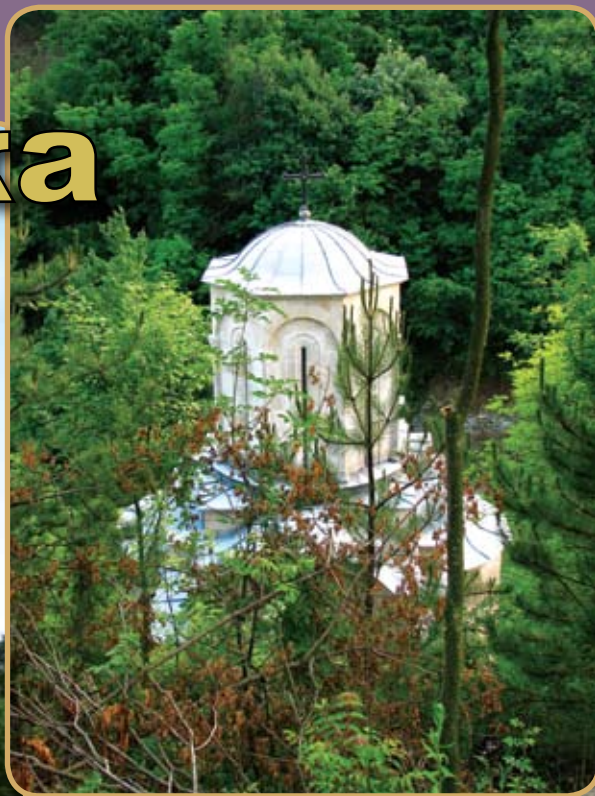

Фото репортажа

Манастир паклокац онљшчан

Фотографије: Дејан Мандешић

ИЗДАЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ Каленић

Излази са
благословом Његовог
преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована

Година XXIX
Број 1, (175), 2008.

Издавач
Српска православна
епархија шумадијска

Излази
шест пута годишње

Главни и одговорни уредник
Никола Миловић, протојереј

Заменик главног и
одговорног уредника
Негослав Јованчевић

Редакција
Др Зоран Крстић, протојереј
- ставрофор
Милић Марковић, протојереј
Марко Митић, протојереј
Рајко Стефановић,
протојереј
Драган Икић, јереј
Небојша Младеновић, јереј
Гордана Јоцић
Владан Костадиновић

Уредништво и
администрација
"Каленић"
Владимира Роловића број 1,
34000 Крагујевац,
e-mail :
n.milovic@sezampro.yu

Тираж
5000 примерака

Дизајн и припрема
Дејан Манделц

Светосавска посланица епископа шумадијског Г. Јована.....	2
Протопрезвитер Михаил Кардамакис, <i>Подвиг и пост</i>	5
Свети Јован Златоусти, <i>Изаберимо онај бољи пут</i>	6
Антоније Храповицки, <i>Исповест пастира пред крстом Христовим</i> ..	7
Свети Патријарх Фотије, <i>Беседа о обновљеној Цркви</i>	10
Димитриос Батрелос, <i>Христологија светог Максима Исповедника</i>	12
Блаженочившии архиепископ Христодулос и Црква Божија у Шумадији.....	18
Прослава Сретења Господњег у Орашцу.....	20
Четрнаест хиљада српских имена дечанског имања	34
Култ царице Теофано у Београду	38

Из летописа Епархије шумадијске

Нова Издања

Изложбе

Служења, приједи и посете епископа шумадијског Г. Јована
Дечија страна

Насловна страна: Манастир Каленић,
фотографија: Предраг Циле Михајловић

ЈОВАН

ПО МНОСТИ БОЖИЈОЈ ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП ШУМАДИНСКИ

Свему свештенству, монаштву и верном светосавском народу Богом чуване Епархије шумадијске;

благодат, милост и мир од Бога Оца, Бога Сина и Бога Духа Светога, Тројице једносуштне и неразделне, са жељом да молитве Светог Саве буду са свима вама.

говорити о Светом Сави и Светосављу значи говорити и Христу и Еванђељу јер је сва мисао Светог Саве, од почетка до краја, христоцентрична. Свети Сава се од малена трудио да његово биће буде дом Христов. Његова је вера Христос, нада Христос, љубав Христос, мисао Христос, спасење Христос, морал Христос, цео начин његовог живота јесте Христос, свецелосно сједињен са Светом Тројицом и Црквом Христовом. Скривао је себе да би показао Христа. Њему је певао, Њему је служио, Њега је славио и проповедао целог живота. То није било само спољашње подражавање Христу, већ непрестано кретање целог бића према Богу, синергија и Литургија у Христу, то јест сарадња и конкретни живот у Христу. Богочовек Христос јесте алфа и омега, почетак и крај, „шифра“ за разумевање свеукупне мисли Светог Саве – Светосавља.

С в е т и Сава је човек Е в а н ђ е љ а, за којег не постоје границе међу љ у д и м а, државама и н а р о д и м а, који брине на свечовечански, богочовечански начин о сваком створењу и сваком живом бићу. При томе, свестан огромне одговорности и улоге у историји изабраног на-

рода Божијег – Новог Израиља, свестан добра које носи, али и великих опасности које тај народ својим богоотуђењем проузрокује. Доментијан, један од најверодостојнијих сведока живота и рада Светог Саве, на једном месту каже: „Овај истинити пастир чуваше стадо отачаства свога, имајући отворено око душе и свагда гледајући ка Свевидећем“. Тајна снаге Светог Саве била је управо у томе што је његово „око душе“ било увек отворено „гледајући

ка Свевидећем“. Његова душа се стално пунила небеским тајнама. Кандило његовог живота се стално богатило јелејем жарке вере у Христа. Тако је непрестано узрастао у правцу „мере Христовог раста“ (Еф 4, 13), и тако продуховљен, он је дошао у Србију и појавио се на раскршћима њене историје. Од тог времена па до данас, он стално створа на раскршћима неше историје упућујући свој народ ка Цркви и Евхаристији „чувајући стадо отачаства свога“.

Љубав Божија је испуњавала цело Савино биће. Постао је васељенски ум са свечовечанским осећањем и љубављу. Поста је живи и путујући храм Божији, „човек Богочовека Христа“. Љубав Божија је ширила његово биће до неслућених размера. Постао је толико широк и дубок да је у себи обухватао све светове, све људе и све народе. Желео је да се сви људи спасу и да се кроз Цркву и у Цркви сједине са Светом Тројицом, то јест: „да се цео космос причести нествореном Божанском светлосту и Енергијом и постане Црква“. Свети Сава је себе улагао и у зидање нових храмова, али за њега је било кудикамо важније зидање живе Цркве од народа Божијег. То је била његова највећа жеља – да његов народ буде жива Црква Христова.

Свети Сава је као теолог, и то прави теолог који се непрестано моли, знао да се нико не може спасти ко није у Цркви и са Црквом, па је зато учинио натчовечански подвиг уводећи свој народ у Цркву Христову коју ми данас називамо Српском. Зато будимо срећни и благодарни што имамо „своју Цркву“ – Цркву светосавску. Цркву која је заједница Тела и Крви Господње и народа Божијег у њој. Чувајмо се оних који поричу присуство и силу Цркве јер то могу чинити само људи помраченог ума. Такви људи неминовно воде у неуспех, у губитак ослонаца, у победу празнине.

Знао је Свети Сава да је Црква квасац који заквашује и преображава тесто света, која свет чини онаквим каквим он заиста јесте: творевина Божија у историји спасења. Црква је „стуб и тврђава истине“. Са присуством Цркве заветује се и освештава постојање света који личи на молитву окамењену људским гресима, али ослобођену благословима, посредовањем и благодарењем Цркве. Зато је Свети Сава сав био у Цркви и Црква у њему. Црква уистину представља суд за свет, „суд суда“. Она суди „овоме свету“ који се самоидолатризује и самоуништава; не суди му као судије земаљске, „него са тугом исповедника и крвљу мученика са животворним Крстом коју усмрћује смрт да би преобразио свет“. Свети Сава је желео да преобрази Христом и Црквом свој српски народ, па је зато прво себе преобразио. Желео је да

омолитвени свој народ па је зато прво себе омотитвенио живећи подвижничким животом, како у Светој Гори и Студеници, тако и свуда, током целог свог живота.

Рекосмо, и опет понављамо, Свети Сава је волео свој народ и сваког човека. Али, говорио нам је да је важно и да знамо да љубав према ближњем не представља неко човеково расположење или наклоност, неко човеково осећање, већ откривење и дар, чудо и тајну Тројичног Бога, Божије распрострањање и обитавање у човеку. Позвани смо да сваког човека волимо из дубине срца, али да своје наде не заснивамо ни на једном човеку.

Онај који воли Бога, на зељи живи анђелским животом, пости, бди, поје, моли се и о сваком човеку добро мисли. Зато нас је Свети Сава учио да онај који пропусти да помогне човеку у његовој духовној невољи, сматраће се одговорним за његову пропаст.

Човекољубље Светог Саве није апстрактно него реално човекољубље јер је засновано на Христу, на Личности Христовој у којој се остварују обе заповести: љуби Господа Бога свога свим срцем својим и љуби ближњег свога као себе самог. Ко Христа љуби, љуби правога Бога и љуби правога човека, каже Свети Сава. Такав се учи истинском богољубљу и истинском човекољубљу. Ово је зато што је христољубље право богољубље и право човекољубље. Познањем савршеног Бога и савршеног човека у Христу, ми познајемо како и кога и шта треба да волимо у Богу и човеку и сваком народу. Из љубави, остварене према најближем човеку, према ближњем, учимо се истинској љубави према сваком створењу и сваком људском бићу, ближњем или далеком. Да би љубав била истинска, она мора да се провери у односу према најближем, према ближњем. Ако ту не сазри, у односу према најближем, према човеку који је поред нас, она никад неће постати права и несебична љубав. Ако је нема према ономе ко је близу, како ће она бити истинска љубав према ономе који је далеко, било да се ради о далекој звезди, било да се ради о човеку који припада неком другом народу или другом континенту. Љубав према својим ближњима, према својој породици, народу, представља школу љубави према сваком човеку, сваком народу, школу за свечовечанску, богочовечанску љубав. Свети Сава

је целог себе ставио у Литургију. Цело његово биће је извирало из Литургије и увирало у Литургију. Зато је желео да свој народ омотитвени литургијском молитвом. Знао је он да молитва сваког верника своју пуноћу и циљ налази у литургијској молитви и богослужењу Цркве. У православљу, литургијска молитва или молитва Цркве јесте правило и образац, мера и критеријум, саборни израз и смисао сваке молитве, посебно заједничке, на коју нас Свети Сава позива кроз векове до дана данашњег.

Свети Сава нас је учио да је индивидуализам болест палог човека. Егоцентризам и самољубље, као негација заједнице и љубави, доводе до изопачености људске природе. Онај који све ради само због себе, иде за највећим злом – самољубљем.

А самољубље је зид који одваја човека од Бога и човека од човека, чинећи човека недружељубивим, без пријатеља, неправедним и бешчасним. Човекова природа је саздана не да буде као усамљена звер, него као стадо складно које не живи само за себе, већ и за оца и мајку, за браћу, за жене и децу, за друге сроднике и пријатеље, за свој род и за све људе.

Нажалост, савремено доба не нуди заједницу као начин живота, већ нас гура у усамљеност, у индивидуалност која неминовно води у себичност.

Срце савременог човека носи у себи духовну пустош и напуклост, „болест на смрт“. Наше време има тенденцију да проблеме човека посматра психолошки, дакле, делимично и појединачно. Свети Сава нам је, међутим, говорио да је хришћанска православна духовност позвана да посведочи да су стварни

проблеми човека духовни, то јест саборни и лични, проблеми односа личне и саборне одговорности. Зато је човек позван да потражи решење у повратку духовним димензијама постојања, у саборности и заједништву, речју – у љубави, у којој личност и духовност налазе целосни свој смисао. Најдубља и највећа криза човека јесте његов пад од личности ка индивидуи, његова немоћ да превазиђе себе и своје остварење пронађе у личном односу са другим.

Свети Сава стоји и на раскршћу историје нашег времена. То раскршће је данас испуњено многим супротностима, мишљењима, интересима, плановима и сукобима међу људима и народима. Посебно Свети Сава стоји на раскршћу наше косовске драме и све-

дочи нам и показује и позива нас на пут Христов, пут страдања и васкрсења. Тог пута држали су се наши преци кроз векове и зато, и када су нам силници овога света отимали Косово, оно је увек остајало српско и зато ће и данас остати српско ако ми останемо, односно ако се вратимо путу Светог Саве.

Знамо и да је ово раскршће веома клизаво и опасно, јер је залеђено многоструким хладним односима, искључивостима, подозрењима, неверовањима и секташењима сваке врсте. Зато се управо сада више

него икада раније морамо окренути Светом Сави јер нам он показује правце живота, који су свагда па и данас спасоносни. Зато се у молитвама нашим обратимо Светом Сави јер и данас у његовој личности имамо најснажнијег чувара вере и морала, најверодостојнијег сведока наших права и бранитеља народне свести и имена, најсветијег просветитеља и учитеља, апостола и пророка, молитвеника (богомолца) и духовника који се моли за свој народ пред престолом Божијим. Он нама данас највише може помоћи у овим нашим клонућима и поклизнућима ако будемо спремни да чујемо и прихватимо његов науку: „Браћо и чеда, као прво вас молим, да положивши сву наду своју у Бога, држимо се пре свега праве вере његове“.

Остало ће све доћи нашим трудом, добром вољом и молитвама Светог Саве како би у роду нашем и целом роду људском завладала љубав без сенке, нада без поклекнућа и вера без сумње.

Свети оче Саво, помози нам да се и ми обучемо у Христа и да живимо еванђелским животом!

Дано у престоном граду Крагујевцу
на Светог Саву 27/14. јануара 2008. године

С Божијим благословом,

Св. Јован

ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ

СВЕТЛОШЋУ БОЖАНСТВЕНОМ САВ ИСПУЊЕН

Архијерејима правило,
иноцима законодавац,
правовернима учитељ,
правило управљачима,
заповедању мерило,
свештеницима светлост Божија,
сечиво уста које сече све противничке пукове
што на стадо ти насрћу
јавио се јеси, преблажени оче наш,
архијереју Саво,
сад светлошћу божанственом сав испуњен
Христу се моли неослабно
за стадо своје.

Непознати Мелешевац,
Служба уснућу Светог Саве
стихира, глас шести

БЛИСТАЈУ УЧЕЊА ТВОГА РЕЧИ

Успавао си страсти и многолике валове
божанственим усхођењима и неослабним
чистотама
те на не вечерњу светлост уснућем засјао
јеси.

Мирише дела твојих труд,
блистају учења твога речи,
чудотворства се посвуда оглашавају,
угоднице Саво

Христов свештеноучениче.
Ране Христове поневши, Саво, душом,
телом си заједничар постао мудрих апостола,
и стога те верништујемо као светитеља.

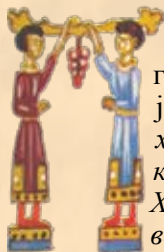
Непознати Милешевац,
Први канон Светом Сави
Песма осма, глас први

ПОДВИГ И ПОСТ

Пост, бдење, молитва, милосрђе и свако друго добро дело, које бива Христа ради, представља начин за задобијање Духа Светог (који је истински циљ хришћанског живота)... Само добро дело које бива Христа ради, доноси плод Духа Светог. Ниједно дело које се не чини ради Христа, чак и да је добро, неће имати награду у животу будућег века, јер ни у садашњем животу не доноси благослов Божији.

Григорије Ниски

Пост је један од класичних облика подвига и главни израз телесног подвига. Његов јединствени значај налази се у томе да хришћане подсећа на њихово пало стање у којем ће се налазити до дана Другог доласка Христовог, иако се истовремено на њима већ показује потпуна увереност спасења (Ј. Мајендорф).

Пост је средство, а не циљ по себи. *Пост је сам по себи похвалан, али не пред Богом, будући да је средство које помаже онима који хоће да буду целомудрени. Побожни не треба високо да мисле о себи због њега, него да са вером у Бога прихватају остварење циља* (Диадок Фотијски). Пост је свети пут Божији, пут ка Богу. Управо, циљ поста, као и сваког телесног уздржања, није *самовлашће – власт ума над материјом, зауздавање и потчињавање бунтовне природе, него практично порицање могућности да тело и његове жеље буду циљ за себе. Пост је директна веза тела са Богом, учешће у саборном послушању човека вољи Божијој, лични принос његових настојања да своју природу непосредно потчини Богу* (Х. Јанарас).

Као аскетски принос целог човека Богу или као покушај у делу саборне светости човека, пост, уствари, у својој онтолошкој размери, јесте *основ свих добара, одбрана сваке врлине и начела духовне борбе, и венац уздржања, лепота девствености и светости, блистање целомудрености и почетак пута хришћанског живота, мајка молитве и извор мудрости, учитељ тиховања, претходник сваком добром делу. Пост који бива са расуђивањем јесте чудесно саздање сваког добра. Онај који је равнодушан према посту, тром је, лењ и немоћан и за све друге подвиге... и победу препушта сатани, који га увек побеђује зато што је голорук и без оружја*

улази у борбу... Онај пак, ко се непрекидно подвизава у посту, задобија постојан разум, спреман за одговор и сподобан за одстрањивање свих неприличних страсти (Исак Сирин).

Пост је израз нашег стварног смирења, одсуства уверености у саме себе и сопствене врлине, и истовремено, сведочанство наше истинске слободе да се отворимо пре свега за разумевање сопствених немоћи и осећање греховности пред благодаћу која нам је дата и пред дуготрајним трпљењем Божијим. Тако пост задобија духовне размере и његови плодови

јесу духовна постигнућа (Мт 4, 4). Он је супротност стомакоугађању и пијанству, који се ослањају на самозадовољство и апсолутизам природе и на њено отуђење кроз чулно уживање и телесно мудровање. Верници пост, између осталог, схватају и као *сасецање рђавих мисли, стражарење ума, спас од огрубелости, двери умилења, смирено уздисање, ведру скрушеност, одмарање од многоглагољивости, повод за безмолвије, чувара послушности, виновника бестрашћа, отпуштање грехова, врата и блаженство Раја* (І. Кλμαχος). Бог не тражи уздржање од хране, и пост није само због уздржања од хране, него да се одвојимо од земаљских ствари, како бисмо сво слободно време духовним стварима подредили (Ј. Златоусти).

Пост јесте захтев духовног подвига и произилази из његовог искуства. Он доноси ослобођење од зла и индивидуалног сиромаштва, а истовремено и добротинство и пожртвованост у љубави: *Истински пост је ослобођење од зла, разрешење од свих неправедних веза. Одагнај жалост ближњег, опрости му дугове. Не постите док се налазите у расправама међу собом: меса не једеш, али једеш брата свог; вина не пијеш, али увредe изговараш; увече чекаш да се причестиш, а дан проводиш по судовима. Как-*

Часна приреза над кименом на којем се у току чепрдегет дана молио Господ

ИЗАБЕРИМО ОНАЈ БОЉИ ПУТ

олитиве твоје,
речено је, и
милостиње
твоје узиђоше
на спомен пред
Богом (Дап 10,
4). И не само мо-

литве него чак и пост
такође од милостиње узајмљује
своју истрајност. Ако постиш
без милостиње, онда твој пост
није пост: такав човек је гори од
прождрљивца и пијанице, и то оно-
лико колико је шкртост гора од рас-
кошности. Али што говорим: пост?

Ако си и непорочан, ако и држиш
девственост и целомудреност,
а не чиниш милостињу, бићеш
изван брачних одаја. Шта се може изједначити са
девственошћу, која је због своје изврности и у Новом
завету била постављена као обавезни закон? Али и она
се одбацује ако није удружена с милостињом. Ако су
девојке одбачене зато што нису чиниле милостињу, ко
онда без ње може добити опроштај? Нико. Онога који
не чини милостињу чека неизбежна погибија. Када у
словима овога света нико не живи ради самог себе,
него се сваки, и уметник, и војник, и земљорадник,
и трговац предаје послу ради друштвене користи
и добити – колико више мора бити ово испуњено у
духовним делима! Управо у томе се у ствари састоји
живот; напротив, ко живи искључиво за самог себе,
а ни о ком другом не води бригу, тај је сувишан, тај
није човек него изрод људског рода. „А шта ће бити“,
кажеш, „ако своје оставим, а о туђем будем водио бри-
гу“? Не, није могуће да онај који води бригу о други-
ма у исти мах не води бригу и о себи. Онај који води
бригу о благостању других, никога неће ожалостити,
са свима ће састрадавати, свима ће помагати онолико
колико може, ни од кога ништа неће одузимати, неће
присвајати себи туђе, ни красти, ни лажно сведочити,
уздржаваће се од сваког порока, чуваће сваку врлину,
молиће се за непријатеље, добро ће чинити онима који
му раде о глави, ни са ким се неће свађати, ни о коме
неће злу реч изговарати макар сам слушао небројена
хуљења, него ће рећи заједно с апостолом: *Ко ослаби,
а да и ја не ослабим? Ко се саблажњава, а ја да не го-
ворим* (2 Кор 11, 29). Ако пак будеш тражио само своје,
онда се уопште нећеш бринути о туђем. Убедивши се,
тако, да нема спасења ако не будемо водили бригу о
општој користи, и гледајући расеченог напола, а онога
слугу који је закопао свој талант, изаберимо онај бољи
пут да бисмо добили вечни живот, којег сви да будемо
удостојени по благодати и човекољубљу Господа на-
шег Исуса Христа, коме слава у векове векова. Амин.

Из 77. беседе на Јеванђеље по Матеју,
чита се на Велики уторак, на јутрењу,
по катизмама

ву корист имаш да постиш телесно, а душу
своју испуњаваш мноштвом зала (Василије
Велики). Реч је о нетелесном посту (Григорије
Ниски) који има општи карактер и постаје
средство доброчинства и човекољубља. *Бес-
плодан је пост који нема (за циљ) заједницу
са другима* (Еусебије Александријски). Данас
пост треба да постане одбацивање изобиља и
расипништва потрошачких добара и да буде
пут праведности који још увек није достиг-
нут. Истинска праведност није у томе да се
постигне нека техничка и друштвена равно-
тежа у људском поретку, него да признамо
неповредива права свих људи без разлике,
да учествујемо у њиховим потребама и да
заједно с њима делимо не само наше ствари,
него и наше биће. Тада је пост добро дело и
распростирање љубави.

Кроз слободни подвиг враћамо се пуноти
богочовечанског живота и благодати, у бого-
начални живот и благодатни живот, у пуноту
Божије љубави и милосрђа, враћамо се еван-
гелском позиву и делању, што са наше стра-
не захтева самосазнање и познање, слободу
и одговорност. Реч је о упорном, дугом про-
цесу који је без краја, у коме човек постаје
заједничар благодати и истине, са којим пре-
ображава и заиста чини слободним своје биће.
Подвиг управо одређује меру и величину
учешћа човека у новом животу Христовом,
у животу Тела Цркве где се Духом Светим
остварује и савршава тајна и тајне Христове.
*Подвиг је мајка светости. Из њега се рађа
први предокшај осећања тајни Христових*
(Исак Сирин).

Саборност подвига искључује његово
поистовећење са морализмом или врлинама
аутономне етике. Подвиг, као што се види у
искуству Цркве, не представља систем врли-
на или етичку философију, нити се ослања
на етичке обрасце, то јест на објективно
установљене врлине, које могу бити само при-
родна преимућства. Он се ослања на опит-
ност људске слободе која настоји да се вра-
ти Богу, наспрот побуњеничком реаговању
природе човекове (Х. Јанарас). Подвиг је ап-
солутна промена човековог бића благодаћу
и обожење целокупног човека љубављу
Божијом. То је процес враћања у јединство и
целосност људске личности, у потврду и пуно-
ту људске слободе, у тајну и духовни закон са-
борне љубави. Све ово се заиста не остварује
насиљем етичких начела или категоричких
наређења. Они у својој трансформацији
формирају крут и неодређен систем етике који
лако води у лицемерје и равнодушност, у роп-
ство хладној обавези и у сиромаштво индиви-
дуалног морализма.

Протопрезвитер Михаил Кардамакис
Превео са грчког Здравко Пено

ИСПОВЕСТ ПАСТИРА ПРЕД КРСТОМ ХРИСТОВИМ

Пред читаоцима Каленића је чланак из књиге «Пастирско богословље» митрополита Антонија Храповицког, истакнутог јерарха и богослова Руске Православне Цркве из прве половине двадесетог века. Књига се налази у припреми за штампу и ускоро ће бити објављена у издању Шумадијске епархије

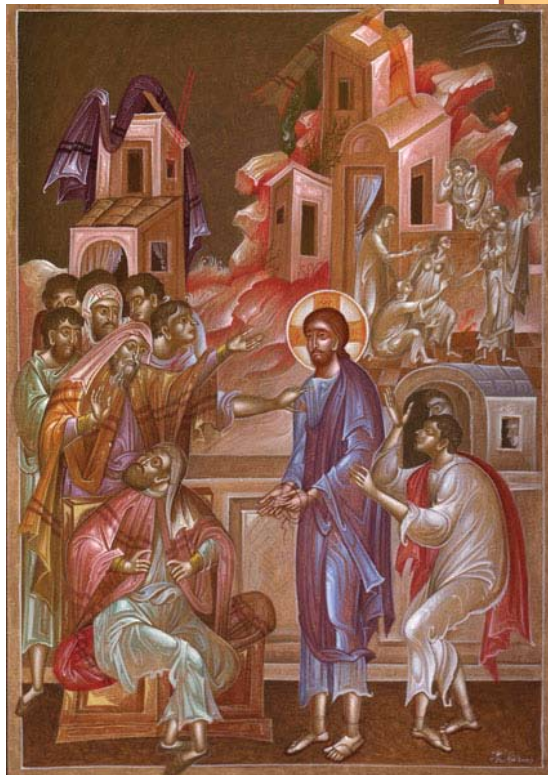

итаоци су навикли да на страницама нашег листа током Страдалне седмице буде или проповед у вези са тужним догађајима којих се сећамо, или историјско-догматско истраживање последњих дана овоземаљског живота нашег Искупитеља. Али, како су наши претплатници великом већином проповедници, који су и сами изучавали богословске науке, они су, највероватније, на те чланке гледали више као на материјале корисне за своју делатност (проповедништво или професуру), него као на обраћање њима самима, њиховој сопственој савести. Овај пут, пак, потрудићемо се да, гледајући пред нашим очима поново уздигнуте „Голготу и крст, гроб и плаштаницу“, отворимо један пред другим своју пастирску савест и да, удаљивши се ради светости ових дана од животне гордости, отворено проверимо себе пред судом сада осуђеног Спаситеља.

Нажалост, толико смо ненавикнути на узајамну размену садржаја својих душа, тако смо постали

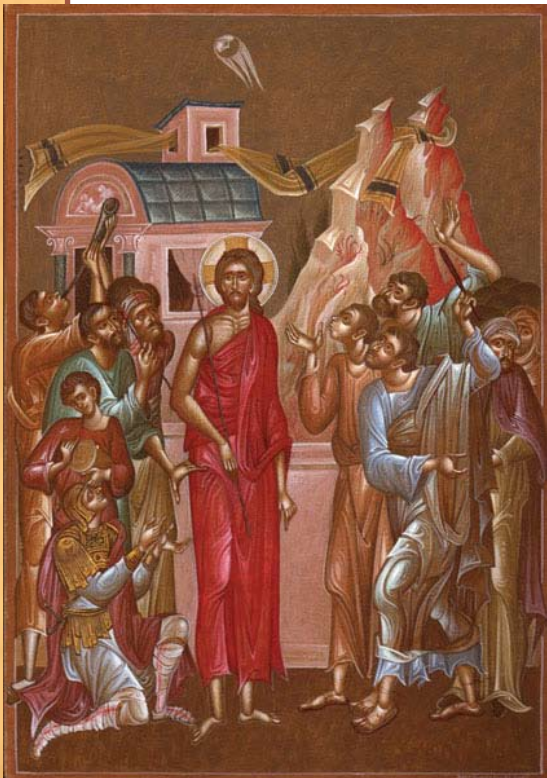
н е с к л о н и
у з а ј а м н о м
п а с т и р с к о м
о п ш т е њ у ,
д а
ч и т а л а ц
о в а ј
н а ш
у в о д
в и д и
в е р о
в а т н о
к а о
п р и
п р е м у
з а
ч л а н а к
„о
н а ј б и т н и ј и м
н е д о с т а ц и
м а
н а ш е г
с в е ш т е н
с т в а“. Али,
м и
у о п ш т е
н е
ж е л и м о
д а
г о в о р и м о
о
н е д о с т а
ц и м а,
н и т и
о
з л о г л а с н о м
к о р и с т о
љ у б љ у,
ч а с т о љ у б љ у
и л и
п и ј а н ч е

њу, за шта нас тако злурадо изобличава световна штампа. Не, нећемо разматрати нашу делатност, наш спољашњи живот, већ ћемо осматрити унутарњу одају нашег срца, нашу пастирску савест. Наравно, позив на то, а можда и више од позива, осећао је сваки од наших многобројних читалаца, који је, као и писац ових редова, беседио пред плаштаницом, на пример о томе да Господња страдања имају у људском животу значење гажења Христове правде, исмевања његовог свештеног закона које се није десило само једном, већ се наставља кроз читаву историју грешног човечанства. У тим ситуацијама проповеднику и нехотице пада на памет: На кога од оних који су учествовали у догађајима Христове издаје, његових святих страдања и погребенија личим ја сам, ја који проповедам? Тамо је било много пастира и старе и нове вере, али, авај, огромна већина и једних и других моме Господу није приносила утеху и олакшање, већ муке: бекство, одрицање, предају, клевету, подстицање народне масе против њега, напакон и ужасни суд и богоубиствену казну, пред којом се помрачило сунце, потресла земља, распало камење и раздрала храмовна завеса. Чак што се тиче његових изабраних апостола, ни Петрова ватрена ревност, ни Филипова богословска знатижеља, ни Јудина практична довитљивост, нису их спасли од пада. Само Јованова тиха љубав и велико смирење Магдалине и других мироносица задржали су их код крста небеског Страдалника. Ако се сада православно руско пастирство, удубивши се

Илустрације уз текст: Јоргос Кордис
Из циклуса страдања Христових, минијатуре

у своју савест, запита како се односи према Христу, који је и сада *са нама* (Мт 28, 20), чиме му је угодило, а чиме је криво пред њим, то питање ће бити исто

што и питање о чистоти наше пастирске савести. И, пре свега, шта је то *пастирска савест*? Делује ли она у нама? Нисмо ли изгубили и само разумевање те речи? Нисмо ли га заменили другим, хладнијим и формалнијим појмом *пастирске делатности*?

Наш Архипастир и Господ, који сада *полаже душу своју за овце своје*, учи ме да

будем истински пастир, а не најамник *коме овце нису своје* (Јн 10, 12). Навикао сам да ове речи објашњавам у смислу пожртвованог испуњавања своје дужности, али оне садрже дубљи смисао – конкретно, разјашњавају појам пастирске *савести*. Најамник може бити и частан и вредан, али он је ипак најамник, за њега су овце нешто формално, његов подстрек на делање није само стадо, није љубав према њему, већ награда. Управо тако, код нас има доста часних и вредних и богољубивих пастира, али колико њих духом живи међу својим овцама? Колико њих види награду у самим овцама, у њиховом спасењу, а не у формалној награди, па чак ни у свом личном спасењу? *Ја познајем своје, и моје мене познају... и живот свој полажем за овце* (Јн 10, 14-15), каже Господ, наглашавајући тим речима да пастир треба да се односи према пастви не само као према предмету спољне делатности, већ да је дужан да је носи у својој савести, са свим њеном греховима и немоћима, да болује од њих као од својих сопствених, слично Мојсију који је свој однос према народу упоређивао са односом мајке према детету у њеној утроби (Бр 11, 12). Пастирска савест је сједињавање свог живота, своје душе са животом пастве и, колико је могуће, њено уздизање ка паши спасења. Пре него што упитамо себе колико живимо том пастирском, а не само личном савешћу, обратимо пажњу на она места Светог Писма где је објашњено да пастирство уопште није само спољна делатност, већ да је, једноставно, *живот*, нарочито животно настројење духа, специфична самосвест. Задржаћемо се на оним

местима која су оци Цркве особито разматрали као пастирска. Господ свом пророку даје да поједе онај „плач и јаук и муке“, од чега је боловало његово стадо, заповеда му да њима нахрани свој стомак и напуни своју утробу, и затим говори: *поставих те стражарем дому Израљеовом, да слушаши речи из мојих уста и опомињеш их од мене* (Јез 3, 17). Видите, Господ не шаље пророка на спољну делатност, већ га испуњава невољама народа и не поставља га за надничара нити за орача, већ за стражара, који никада не може рећи: „За данас сам завршио свој посао, могу да се одмарам.“ Не, он је у сваком тренутку одговоран ако лопови и разбојници запале кућу. Тако и пастир Цркве не може рећи: „Данас сам одслужио литургију, изговорио проповед, сада већ до сутра нисам свештеник, већ породичан човек, домаћин, саговорник.“ Не, ти си свуда и увек пастир, и људски „плач и јаук и муке“ треба увек да испуњавају твоју утробу. Погледајте пророка Јеремију; он је незаконцима престао да говори о вољи Господњој, *али би у срцу мом као огањ разгорео, затворен у костима мојим, и уморих се задржавајући га, и не могах више* (Јер 20, 9). А зашто је то тако? Зато што *кад се*

нађоше речи твоје, поједох их, и реч твоја би ми радост и весеље срцу моме (Јер 15, 16). Дакле, мотиви који испуњавају живот пастира су сама реч Божија, сама ревност за спасење пастве, а не формална на-

града, па чак ни у Царству Небеском. *Од тога немам веће радости, пише апостол, него да чујем како моја деца живе у истини (3 Јн 1, 4). Окови и невоље ме чекају, говори други апостол, али се ни за шта не бринем, нити марим за свој живот, само да завршим пут свој с радошћу и служење које примих од Господа Исуса: да посведочим јеванђеље благодати Божије. (Дап 20, 23-24)* Тако се живот пастира сасвим поистовећује са пастирством, оно га испуњује сасвим будући слободан од свих, свима себе учиних робом, да их што више придобијем (1 Кор 9, 19; упор. 2 Кор 4, 5). Апостол већ не живи сам, него ми живи стално се предајемо на смрт за Исуса, да се и живот Исусов јави у смртном телу нашем. Тако да смрт дејствује у нама, а живот у вама (у пастви) (2 Кор 4, 11-12), а док се тај живот не покаже на њима, учитељ се налази „у порођајним мукама“ (Гал 4, 19). Коначно, и сам завршетак његовог овоземаљског живота јесте *жртва* (Фил 2, 17 и 2 Тим 4, 6). Али, иако не само што се не боји смрти, већ, напротив, има жељу да се ослободи и буде са Христом, ипак га вуче друга жеља да остане у телу, јер је то *потребније вас ради* (Фил 1, 24).

То је живот пастирске савести: човек већ не живи за себе, већ за своју духовну породицу и, пратећи Богочовека, читавог свог живота приноси себе на жртву. Узели смо на себе ту службу жртве, и сада се, пред голготском жртвом, призивамо да испита-

мо своју пастирску савест. Авај, ми смо најмање од свега мислили на њу. Пад није био случајан, не: изгубили смо или помрачили чак и представу о идеалу пастирства. Наши пастири имају живу веру, имају ватрену молитву, имају богословску ученост, па и световну образованост, и љубав, и патриотизам, али пастирства, поистовећења своје душе са пастирским делом, код нас има веома, веома мало. Зато се на нас тешко могу применити речи: *када своје овце истера, иде пред њима, и овце иду за њим, јер познају глас његов*. Овце за нама не иду, него беже од нас, и не познају наш глас (Јн 10, 4-5).

Погледајмо још једном голготски крст: ево њега, истинске Главе васељенске Цркве, ево чиме се завршио његов пастирски подвиг! Ево пред њим вођа јудејског народа: „коме си постала слична, кукавна душо?“ Не, ми смо далеки од богоубица по свом настројењу. Али, ево још једног питања: *И ти си био са Исусом Назарећанином?* То питање нам поставља живот око нас на сваком кораку. *Не знам нити разумем шта ти говориш* (Мк 14, 67-68) – тако политички ми одговарамо на захтеве живота. Али, када је Христос погледао Петра, он *изашавиши напоље, плакаше горко* (Лк 20, 62). Сада са крста гледа нас, своје служитеље и проповеднике. А плакаћемо и ми, оци и браћо, због нашег немара за пастирску службу, да бисмо се кроз покајање поново приближили Христу, васкрсли

га у свом срцу и кроз то добили ново пастирско помазање: *Симоне Јонин, волиш ли ме?... Напасај овце моје. (Јн 21, 17)* Време је, време је да се сетимо, да нам је поверена цела Црква да је поучавамо, цео свет да му проповедамо, да је наше дело да руководимо читавим животом света на путу ка Царству Небеском, да сви ти идеали треба да буду наша храна

(Јн 4, 34), наш живот (Фил 1, 21), да ћемо за њихово заборављање дати одговор Господу, када дође не да умре за свет, већ да суди свету. Али, и пре тог суда, сам живот нас осуђује: наша паства се разбежала по свим планинама и долинама овога света (Јез 34, 6) и устала је на нас, и не само на нас, него и на Христа, и руга му се. А ми? Да ли ћемо само гледати, стојећи код ватре (Јн 18, 25), или ћемо падати у очајање као Јуда, или ћемо, радије, слично светим женама, послужити Господу који страда, да бисмо му се први поклонили у његовом светом васкрсењу?

БЕСЕДА О ОБНОВЉЕНОЈ ЦРКВИ

Ове године навршава се 1250 година од ступања на престо цариградских патријараха светог Фотија Цариградског (858 – 2008). Поводом овог јубилеја, објављујемо његову знамениту беседу о обновљеној цркви. „Име и дело светог Фотија, цариградског патријарха (858-867; 877-886), заузимају значајно место, не само у историји Цариградске патријаршије. Светог Фотија можемо посматрати са више аспеката: као великог православног богослова, изванредног мисионара равноапостолног, проповедника, догматичара, канонисту као и правог исповедника вере јер је због ревновања трпео прогонства и понижавања сваке врсте, великог znalца, ерудиту и браниоца православља“ (проф. др Радомир В. Поповић)

1. Весео је скуп који видим данас, таква да га ниједан људски труд не би могао сазвати без божанског надахнућа. Због тога ја примам слатке дарове Божије благодати и придружујем се стаду Христовом док оно узраста и весели се, и у то име кличем пун разумевања да задовољство и радост слављења није ограничена једино на нас, већ да се та светлост узноси до Господа самог. Јер красота славља, будући да је украс и понос оних који га славе, обзнањује љубав Господњу. Али ако не слави спомен који се одвија по уобичајеном поретку годишњег славља већ уводи једно свеже, ново-придошло поштовање према Богу, неће ли тиме осветлити још више Божију љубав према нама и сјај славља оних који славе. А шта је то тако велико у мноштву и сабрању људи? Шта је славље? Шта нас је то сазвало и подстакло све нас? Желите ли да вам то кажем? Или би било боље да дозволимо њему да нам каже и објасни смисао овог славља, који је његов потицатељ и мудри градитељ. За њега који је у својој души предзамислио обличје свега овога и у својој величанственој премудрости створио на земљи то ни са чим упоредиво дело.

2. Него реци нам, христољубиви и најпобожнији међу царевима, што надмашујеш све своје претходнике и почаствујеш их величанствено, саучествујући у служењу народу, који је, као што видиш, нестрпљив да чује из ког разлога си нас данас окупио. Покажи нам речима оно што си већ показао делима. Ниси ли поново победио и тријумфовао над варварима, те нас изнова милосрдно поздрављаш, и ниси ли управо зато сазвао, развеселио и у исто време узнео саборну нашу васељенску благодарност Њему

који нам је омогућио победу? Или, примивши нове покорне и пошто си понизио осионе и дрске умове туђина, ниси ли желео да побожно припишеш своје постигнуће снажној руци Божијој? Или си обновио потчињене градове који дуго бежаху унижени и из темеља изградио друге, наново их населио, и учврстио границе помоћу утврђених градова? Или зато што си пребогат и чиниш своје поданике срећним? Подучи нас који гледамо горе, у тебе као у свеобухватно око васељене, зашто си нас окупио? Или си из скромности безгласан, не желећи да нам поново набрајаш своје успехе хвале вредне? И на темељу надахнућа именуј нам речима разлог овог окупљања?

3. Другачије је славље данас, пријатељи, и другачија тајна. Девичин храм је васпостављен на земљи, достојна као ниједна на овом свету кућа за Мајку Божију. Храм девичин свечано уздигнут на земљи хвале је вредно дело царског величанства, црква међу палатама, уздиже се као да је и сама палата, божанска и часна, која својом лепотом, природним сјајем и достојанством својих украса предњачи испред сваког другог обитавалишта.

4. Предворје цркве је величанствено уобличено. Будући да беле мраморне плоче, раздрагано светлцујући на њеном лицу, својом једнакошћу, углачаношћу и складом прикривају њихове међусобне спојеве, посматрач има утисак о јединствености камена, о тако рећи непрекинутости равних линија – што ново је чудо и радост за наше очи. Штавише, везујући за себе поглед гледаочев, чине га невољним да иде даље. Већ у самом предворју, чудећи се овом миловидом призору и везавши свој поглед за њега, вазда стоји као укупан. Легенде говоре о лири Орфеја Тракијског чији су звуци неживе покретали ствари. Ако је пак и нама запала почаст да истину уздигнемо до легенде и до страхопоштовања, рецимо да гледаоци у предворју чу-

дом бивају претворени у обличја дрвећа, јер тако се чврсто укопају кад само једном угледају овакву лепоту.

5. Но када се одатле с муком некако двоји и погледа у саму цркву, каквом ли радошћу, узбуђењем и задивљеношћу бива испуњен. То је као када би човек доспео до самих небеса и одасвуд био просветљен лепотом у свим њеним обличјима, која као звезде светле околу, бивајући тиме крајње задивљен. Њему тада изгледа као да је све у занесеном покрету и да се сама црква окреће. Јер се обазире у свим правцима због многобројности призора, долази му помисао да је само његово тело сједињено с том кретњом.

Злато и сребро покривају највећи део цркве; један се налази на коцкама а остали исечци су обликовани у медаљоне или на други начин стављени на остале делове. Овде су главни украси од злата, а преко је златни украсни венац. Другде је злато испреплетано у ланце, али је још дивнији од злата изглед Свете трпезе. Мала врата са стубовима светиње заједно са перистилом покривени су сребром. Поред тога куполасти кров смештен преко Свете трпезе који носе мали стубови са балдахиним. Остатк цркве, која је највећим делом златна, није прекривен сребром, већ је окићен вишебојним мрамором, што је изванредно лепо дело. Плочник са животињским обличјима и другим облицима помоћу шарених коцкица показује чудесну уметност мајстора, тако да се познати Фидија, Паросије, Праксител и Зеуксид у својој уметности показали као пука деца и обмањивачи. Демокрит би, видевши га, рад на плочнику узео за доказ да су његови атоми овде готово видљиви. Све је испуњено чудом. Уз све поштовање, сматрам да је градитељ цркве погрешно; сабравши на једно место све врсте лепоте, он гледаоцу не дозвољава да ужива у сваком појединачном призору и његовој чистоти, јер хита од једног до другог призора.

6. Али нешто ми је измакло, премда је то требало рећи на почетку (због чудесности цркве говорнику није могуће да свој задатак обави примерено чак ни речима). На овом стропу осликан је и обојен мозаик са човеколиком фигуром, чије држање има особине Христа. Можеш рећи да је Он надгледао овај свет, да је замислио поредак и владање; тиме је живописац био инспирисан да прикаже, додуше само у обличјима и бојама, Творчеву бригу за нас. У деловим удубљења до врха хемисфере насликано је мноштво ангела који прате нашег Бога. Апсида која се уздиже у ширину светиње светлуца са сликом Девеице, која пружа своје чисте руке ради добра нашег и царевог и против свих наших непријатеља. Хор апостола и мученика, пророци и патријарси испуњавају и улепшавају целу цркву својим ликовима. Овај човек, премда ћутљив, узвикује болно: „Како су миле скиније твоје, о Господе силни! Моја душа макар слаба жуди за даровима Господњим“, а други: „Како је дивно ово место; ово је ништа друго до кућа

Божија“, „Како су милостиве твоје куће, о Јакове, и твоје скиније, о Израеле! Као вртови су они уз реку и као шатори које је Господ поставио.“

Давних дана скинију, по Божијој заповести, подигао је Мојсије, видалац Бога, да принесе жртву и окаје грехе свога народа; и касније цар Соломон – Јерусалимски храм, дело префињено које засењује све храмове својом лепотом, величином и сјајем. Али су заправо само сенка у односу на храм што га је сада изградио наш побожни и велики цар; не само што је такав по благодати и Духу, док су они били по закону и слову, него зато што су у односу на лепоту, стил и самосвојност заузимали друго место.

7. Али како за кратко време описати чуда ове обновљене цркве, када сам вид, премда премашује сва остала чула у живости, после извесног времена показује неспособним да их на било који начин разумем. Па ипак, све и да је моја реч овде ништавна, кажем, не бих био задовољнији, но што већ јесам, да је она и била по мери доличног описа. Моја намера није била да покажем говорнички дар, већ лепоту цркве, а то пркоси свим правилима описивања.

8. Зато дозволи да се ток моје приче окрене теби, потицатељу овог скупа. Весели се, благословен међу царевима и љубљен од Бога, препороди своју душевну и телесну снагу која се рађа у добрим делима. Слављен си због обнављања цркве, и истинитости своје, и скромности и праведности, вођен десницом руком Свевишњег, који те је створио и чији си помазаник – да владаш његовим народом. Весели се са Њим, и буди са Њим и ти препорођен, поносу свих царева, које је сунце горе гледало, који све претходнике нависујеш у мудрости и умности; јер истина је да си примио ову, божан-

ски успостављену, службу, божанским а не људским залагањем. Придружи се зато у весељу и препороди дух свој Њиме, Који те је узео за саделатника и за саучесника царског намештења, спасења ради поданика, као што доликује твојој верности и најискренија љубав према Њему. Јер кроз тебе је Света Тројица побожно слављена и обожавана, и дубоко поштована. Исто тако веселите се, очеви сената, часни патријарси, јер сте препородили своје душе заједно са верним и благородним царем, и придружите се слављу посвећеном овој славној цркви. Свештеничко тело, које је овде, такође се весели и прикључује срећи из поштовања према обнављању цркве као властитом поносу и дици. Веселите се и придружите се хору; остали верници виде друго Небо, Храм Девичин данас обновљен на земљи. Нека сви ми уживамо у њеном залагању које је благословено и у бескрајној срећи и радости и у Исусу Христу, Господу нашем, Коме нека је слава и част сада, заувек и вечно. Амин.

Превела са енглеског Виолета Ристућ

ХРИСТОЛОГИЈА СВЕТОГ МАКСИМА ИСПОВЕДНИКА

Свети Максим Исповедник инсистира на чињеници да Христос има две потпуне и различите природе, и на тој основи заснива гледиште да Он такође поседује и две различите природне воље и енергије. Јединство Христово не посматра на нивоу природе већ на нивоу ипостаси, тј. личности

Личност/ипостас у Христологији светог Максима Исповедника

За Максима, разликовање између личности/ипостаси с једне стране, а природе/суштине, с друге, је неизоставно за изражавање исправне Христологије. Севирова фатална грешка је управо у његовом одбијању да направи разлику међу овим појмовима, пошто, без тог разликовања, није могуће представити јединство и посебност у Христу на задовољавајући начин.¹

Како онда Максим одређује ипостас и како је разликује од природе? Максим следује Кападокијском предању, према коме се природа односи на оно што је заједничко, а ипостас на оно што је посебно. На почетку свог опширног писма Козми о суштини и ипостаси, он наводи одређење из писма светог Василија Великог, укључујући и одређење из његовог *Писма Тренту*, о коме је раније расправљано. Али, Максим одређује ипостас и на други начин. Ипостас је суштина са својствима, или, другачије речено, суштина индивидуалног човека која укључује сва његова својства.² Ипостас је поистовећена са индивидуалним,³ али и са оним што се по броју разликује од онога са чиме је сасуштаствена. Овај је појам такође коришћен и као граматичка категорија, како би се њиме означио партикуларна посебност бића која постоје по себи, како указује Yeago.⁴

Упркос чињеници да је Максим усвојио одређење суштине и ипостаси које даје свети Василије, он, попут двојице Леонтија, избегава да упадне у замку у коју је упао Јован Граматик. Сасвим је начисто да Христово човештво поседује своја посебна, партикуларна својства. Штавише, идеја да је човештво Христово углавном појмовно, или да укључује индивидуалне природе свих људских ипостаси, страна је његовој мисли.⁵

С тим у вези, вреди посветити неколико речи чувеном двостиху логос природе – начин постојања, који Максим користи веома често. Сажимајући Максимова учења о овом питању, као и главне тачке секундарне литературе која се тиме бави, Николај Лудовикос исправно примећује да је немогуће да бића постоје без свог начина постојања. Међутим, његово мишљење, које изгледа да одражава и преовлађујуће уверење у секундарној литератури, да Максим «поистовећује начин постојања са стварношћу личности», и да су начин постојања, личност и ипостас за Максима истоветни, захтева разматрање.

Прво, за Максима, како ћемо укратко видети, личност није истоветна са начином постојања (са «како» *πῶς* или *ὅπως* бића), већ се разликује својим

јединственим начином (*τρόπος*) од других личности. Друго, веза (не поистовећење) начина постојања и личности мора, на врло брижљив начин, да буде примењена на Христологију, превасходно на Христово човештво, како бисмо избегли лажну недоумицу, било да сводимо Христово човештво на његов особени начин постојања (и начин хтења и делања, како ћемо касније видети), или да га претварамо у људску личност.

Можемо тврдити да релативно раздвајање личности од посебности показује, како смо приметили приликом ранијег бављења двојцом Леонтија, да личност није истоветна нити са «шта» бића, са чиме је истоветна природа, нити са «како» бића, упркос чињеници да је са њим у вези,⁶ већ са «ко» бића. Како Максим пише, ипостас означава «некога». И, како је Hans Urs von Balthasar исправно приметио, «ипостас одговара на питање 'ко' и означава оно 'Ја'». Ипак, то «Ја» не сме бити схваћено као психолошко или егзистенцијалистичко

«Ја». Светоотачки појам личности је строго онтолошки. Како Балтазар примећује, «ипостас је чисто онтолошки појам. Он нема никакве везе са егзистенцијализмом у савременом смислу, нити је то јединство свести». Свесност, као код Каразафиреса – наиме да се «личност... садржи у самосвесном ентитету» и да представља «мишљење, самосвест и слободни субјекат душе» - изгледа да не одражава Исповедничково мишљење.

Проблем ће бити поново кратко испитан. Погледаћемо како Максим разликује људску природу Христову од људске личности. По том питању, Максим следује двојници Леонтија. За њега, ипостас карактерише то што постоји сама по себи. Христово човештво није ипостас, тврди Максим, јер никад не постоји по себи. Стога, јединство човештва са Логосом заснива се на томе што оно није лично различито од Логоса. Јединство божанства и човештва у Христу назива се јединством по ипостаси, означавајући јединство две (различите) суштине које остају различите у једној ипостаси, што је супротстављено релативном јединству које представља јединство две личности кроз њихово јединство објекта хтења и њихово узајамно љубавно настројење.⁷ Јединство Логоса и његовог човешта резултира у такозваној сложеној ипостаси. Христос је ипостас сложена од две природе. Дубље истраживање ће уследити у наредном одељку.

Лични, формални и материјални аспект ипостаси

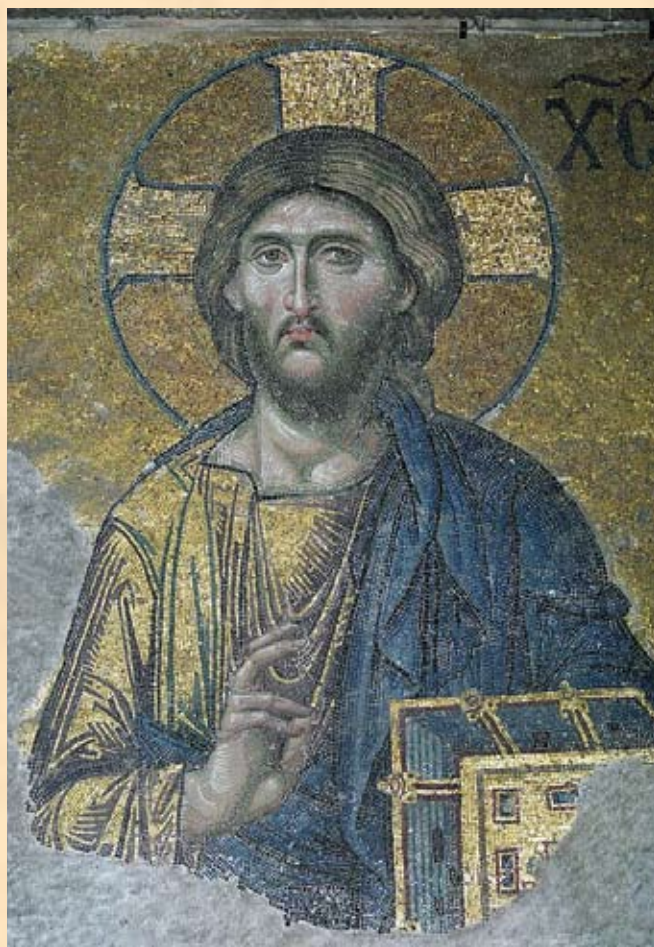
Максим је јасан да је Христова ипостас божанска, истоветна са Богом Логосом, другим лицем Свете Тројице. Тако, шта год да значи «сложена ипостас», она дефинитивно не означава врсту састава Логоса и људске личности. У Христу не постоји сложена личност у којој би педесет процента било божанско а педесет човечанско, у раније наведеном смислу. На «личносном» нивоу, на нивоу «ко» и «ја», ипостас Христова је строго поистовећена са Богом Логосом. Тако Максим тврди да «Христос по ипостаси није смртан и бесмртан, нити је немоћан или свемоћан, видљив или невидљив, створен или нестворен, већ је он ово прво по природи а друго по ипостаси», што јасно показује да он поистовећује Христа са Богом Логосом.

Како је раније речено, Христова сложена ипостас није састав две личности. Она је састављена од две природе: дакле, *она је сложена ако се посматра са гледишта природа*. Сложена ипостас у целини јесте крајњи продукт јединства две природе, с обзиром на то да су две природе делови те целине. Овде ипостас, строго говорећи, не означава «личност» (која је поистовећена са Логосом), већ једну стварност у којој су две природе сједињене без раздвајања и смешања. Стога, Христос, као оваплоћени Логос, јесте сложена ипостас у смислу његове две природе, на нивоу «шта», или на нивоу «материјалне» ипостаси. На том нивоу је погрешно рећи да је Христос било божанска или људска ипостас. Оваплоћени Логос – дакле, бо-

жанска личност Логоса која је усвојила људску природу – јесте божанска лична, иако богочовечанска, «материјална» ипостас.

Овде треба поменути два питања. Прво је паралелизам између Христа и човека који је коришћен, у најмању руку од стране православних послехалкидонаца, и који мора бити коришћен да илустриује *овај* аспект ипостаси Христове.

Ипостас у човеку не постоји пре јединства душе и тела. Насупрот томе, у Христу Логосу (божанска при-

рода, свакако) постоји пре његове људске природе и јесте узрок ипостасног јединства. Штавише, с обзиром на то да је Логос по природи истоветан са својим божанством али не и са својим човештвом, како ћемо касније видети, било би погрешно рећи да је у човеку личност истоветна само са природом душе (или само тела). Симетрија начина на који је човек конституисан (две природе, душа и тело, су сједињене и резултирају у једној сложеној ипостаси, човеку, који је целина, иако су природе делови те целине) одговара симетрији у Христу само уколико се Христос посматра као «материјална» ипостас, (две природе, божанска и човечанска, су сједињене и резултирају у једној сложеној ипостаси, Христу, који је целина, пошто су његове природе делови целине).⁸

Насупрот томе, уколико се Христос посматра са становишта «личносног» аспекта његове ипостаси, постоји несличност између Христа и човека због чињенице да је личност у Христу истоветна само

са Логосом, који постоји пре његовог човештва. То је несличност која произилази из асиметрије у Христологији и која нема свој еквивалент у случају човека.⁹ Друго, уколико се не би направила разлика између божанске «личносне» ипостаси и богочовечанске «материјалне» ипостаси, изгледа да би Максим противречио сам себи. Јер, како смо видели, он, с једне стране, каже да је ипостас Христова божанска, а са друге, он такође изјављује да «знамо да нико не исповеда у Христу било божанску било људску ипостас, осим делитеља и човекопоклоника Несторија», што указује да Христова ипостас није нити божанска нити човечанска, већ богочовечанска. Заправо, Максим успешно интегрише асиметричност на нивоу «личносне» ипостаси (која је божанска) са симетријом на нивоу две (божанске и човечанске) природе, чије јединство устројава «материјалну» ипостас. Изгледа да уколико асиметрија на нивоу «личносне» ипостаси није одговарајуће избалансирана симетријом на нивоу «материјалне» ипостаси, и *visa versa*, Христологија долази у опасност да изгуби добру усклађеност симетричне асиметрије и асиметричне симетрије и крене у сувише симетричном или сувише асиметричном, и стога штетном, правцу. Максим је с правом био врло обазрив у настојању да очува ова два аспекта тајне ипостаси Христове у напуњајућој тензији.

Овде ћемо утврдити да, за Максима, божански Логос јесте јединствена личност у Христу. Ипак, Логос није «форма» или «како» или начин постојања његове две природе. У Христу имамо божанско «како» као и људско «како», неразмрсиво утемељене једно у другом. Максим још једном користи антрополошки пример да илуструје овај моменат. Особности једног тела које га разликује од других тела и својства једне душе која је разликују од других душа, за Максима, уобличавају, карактеришу ипостас коју сачињавају, и чине је различитом од других ипостаси. Слично томе, својства Логоса која га разликују од божанске природе (од Оца и од Сина како се може извести из текста) и својства његовог тела (човештва) која га разликују од осталих људи, сједињена су у једном ипостасном идентитету. Максим иде дотле да каже да посебна својства Логоса и његовог човештва, постају карактеристике заједничке обома природама, пошто су својствена једној ипостаси, која је

заједничка за обе природе. Јединство божанских и човечанских засебних својстава устројава «формални» аспект Христове ипостаси.

Стога, изгледа да ипостас у Христологији може бити посматрана са три различита, мада испреплетена аспекта; личносног, материјалног и формалног. Често ваља водити рачуна о ком од ова три аспекта се говори, пошто није увек лако или целисходно доследно применити ово разликовање.

**Формула светог
Максима: «Христос
је из две природе, у
две природе и две
природе»**

Да је Христос из две природе, божанске и човечанске, представљало је формулу особену за Кирила и његове следбенике. Ипак, ова формула није довољна да покаже да стварност Христове две природе остаје након сједињења. Евтих (и Диоскур) су прихватили формулу «из две природе», али су порицали постојање две природе након сједињења. Блиска веза између прихватања да је Христос из две природе и порицање две природе након сједињења, била је један од разлога због кога је Халкидон изоставио израз «из две

природе» и употребио израз «у две природе», са намером да учини јасним да две природе остају недирнуте након сједињења. Халкидонска формула «у две природе» одражава не само признавање постојања две Христове природе након сједињења, што је карактеристично за *Томос* папе Лава, већ такође, како је Nicholas Madden нагласио, Кирилово τέλειος ἐν θεότητι ... καὶ ἐν ἀνθρωπότητι.

После-халкидонска Христологија комбинује две формуле како би доказала да Кирило и Халкидон нису само сагласни, већ да се и напуњају. Штавише, насупрот ономе што се уобичајено сматра, Леонтије Визнатијски је био тај који је предузео први корак у тврђењу да је Христос истоветан са своје две природе, и он је одговоран за уобличавање, по први пут, троделне формуле «Христос је из две природе, у две природе и две природе», која комбинује изјаву да је Христос истоветан са својим природама са формулама Кирила и Халкидона. Ипак, Максим је био тај који је од ове формуле начинио често понављани израз који се односи на Христа.

Pierre Piret тврди да $\epsilon\acute{\iota}\varsigma\ \phi\acute{\iota}\nu\ \epsilon\sigma\tau\iota$ одређење указује на спољашњост, а $\epsilon\nu\ \alpha\iota\ \epsilon\sigma\tau\iota$ на унутрашњост, и да $\alpha\ \epsilon\sigma\tau\iota$ указује на истоветност Христа и његових природа. Piret греши у првом и другом делу своје тврдње, и само је делимично у праву с обзиром на трећи. Заправо, прво одређење се обично односи на природе *пре* сједињења – иако то такође може бити схваћено као означавање две природе које су у Христу након сједињења. Друго одређење се односи на природе *након* сједињења. Што се тиче истоветности Христа и његових природа, што изражава треће одређење, неопходне су додатне квалификације.

Максим поистовећује божанску суштину са три личности Свете Тројице, али то не чини са циљем да би поништио кључну разлику природе и ипостаси, већ да би одбацио сваку врсту тетраистичког схватања Бога, где би суштина била четврти Бог напоредо са три личности. С обзиром на Христологију, Максим поистовећује Христа са његове две природе како би нагласио да Христос није ништа спољашње или придодато његовим двема природама, *terium quid* који са њима напоредо постоји, већ да је Он са њима истоветан, као што је човек истоветан са својим телом и душом. То поистовећење, пак, применљиво је на Христа све док се има у виду материјални аспект његове ипостаси, што се такође може закључити на основу чињенице да Максим користи то поистовећење напоредо са примером човека и напоредо са његовом омиљеном аналогијом Христа као целине и природа као њених делова. Логос, као лична ипостас, напротив, не може бити сводив на збир својих природа. С обзиром на то, Nicholas Madden је у праву када пише да Максим инсистира да Христос није ништа друго до његове природе. «Ко» је поистовећено са два «шта» а да није сведено на њих». Како било, чињеница да је Максим био први који је употребио троделну формулу (која се враћа и остврће превасходно симетрично

Христологији Леонтија Византијског), снажно сведочи о његовој способности да интегрише симетричне црте у своју Христологију.

Онтолошко првенство личности/ипостаси над природом/суштином

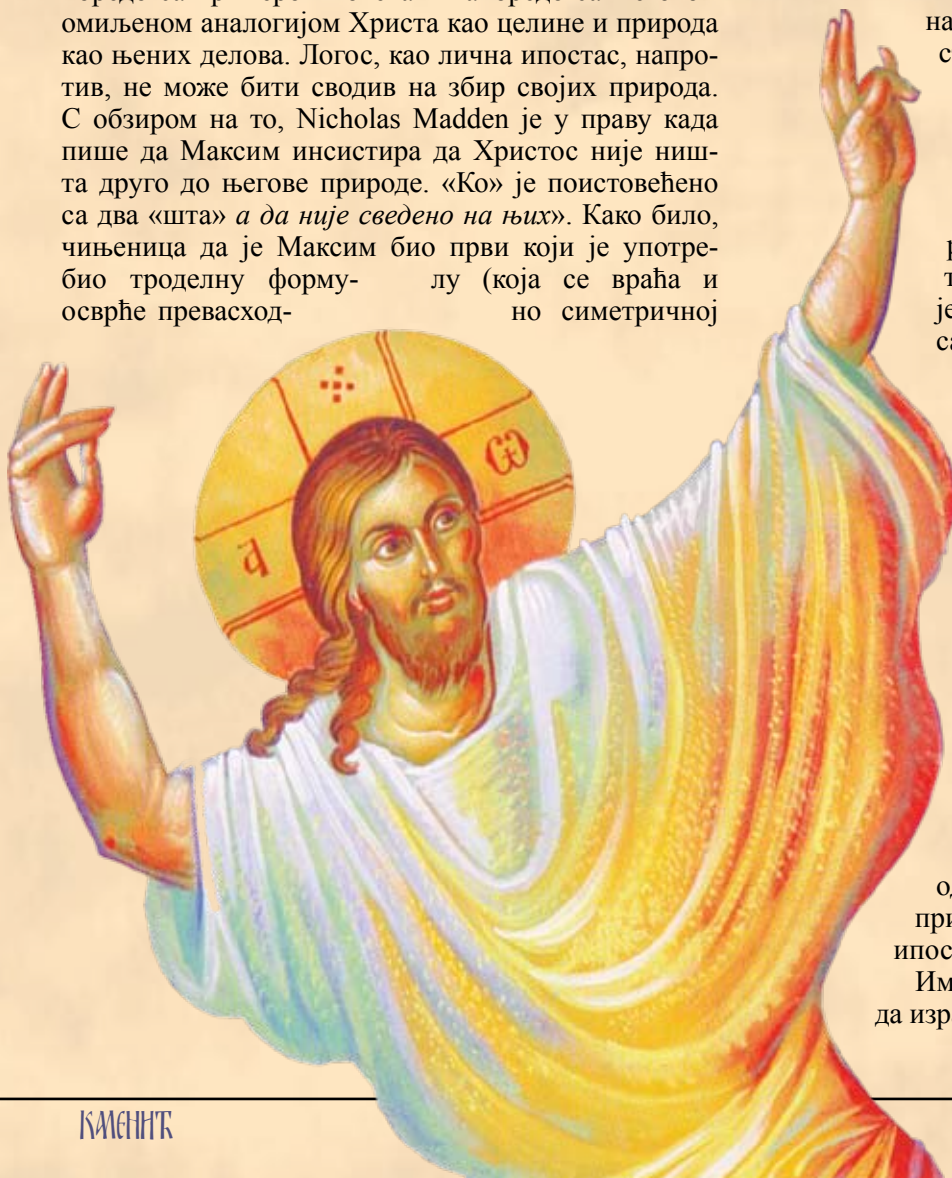
Покушај да се савремени персонализам учита у Максимова дела представљао би нелегитимни анахронизам. Ипак, исправно је рећи да, у његовој мисли, ипостас изгледа има одређени онтолошки приоритет над природом. Није наш задатак инсистирање на Тројичној димензији питања којим се овде бавимо, али у мери у којој се то тиче Христологије, неке примедбе су оправдане.

Већ у раном четвртм веку, свети Григорије Богослов је разликовао природу, која постоји по себи, и појавно, које постоји у другоме, како би потврдио да је Дух Свети природа, а не само појава. Леонтије је кренуо даље од овога, тврдећи да је ипостас, а не природа, та која постоји по себи. Григоријево разликовање суштине и појавног, на основу тога што суштина постоји по себи док појавно постоји у другоме, може се наћи и код Максима,¹⁰ али у бити, и свакако у Христологији, Максим следује традицији двојице Леонтија, према којој је ипостас, а не природа, та која постоји по себи *par excellence*.

Максим тврди да се «природа односи на заједнички логос бића, док се ипостас односи и на логос бића по себи».

Људска природа Христова заједно са својим посебним својствима није ипостас, јер не постоји одељено (од Логоса) по себи. Људска природа «долази у постојање у Логосу и ради (или због) Логоса и постаје тело Логоса по сједињењу». Тако је постојање људске природе Логоса утемељено на личности: наиме у самој личности Логоса. Каразафирес је у праву када сматра да «личност тада није производ природе, већ, напротив постоји у личности и она (личност) је начело њеног постојања». Нема другог начина на који Максим означава онтолошки примат ипостаси над природом. Он тврди да је «ипостас по неопходности природа (= има природу).... док природа није (= нема) по неопходности ипостас». Он такође спомиње Григорија Богослова, који тврди да се воља односи на онога који хоће (дакле на личност), и слично тврди да се енергија односи на онога који дела и на његову природу која постоји у њему (дакле, на ипостас).

Имајући ово на уму, може се закључити да израз према коме је Христос из две при-

роде може одвести у погрешном смеру. Piret је био у праву када је скренуо пажњу на чињеницу да природе не могу да створе личност. За Христа се може рећи да је из две природе само ако се Он види као крајњи производ јединства две природе, божанске и човечанске: што ће рећи, само ако се Он посматра са аспекта материјалне ипостаси. Заправо, за Христа се такође може рећи да је «из две природе», рођен од Оца, с обзиром на своју божанску природу коју је од Оца добио, и од његове мајке, с обзиром на његову људску природу, коју је добио од Марије.

Логос је истоветан са Божанском природом по природи и са обе природе по ипостаси

За Максима, Логос је исти пре и након оваплоћења, дакле Бог, божанска личност. О овоме је раније било речи, тако да ћемо се овде осврнути само на следећи Максимов израз где он каже да је тело постало једно са Логосом према ипостаси. Пошто је Логос истоветан¹¹ са људском природом по ипостаси, он није истоветан са њом по природи. Максим прави разлику између «природе/суштине и тела» и «природе/суштине и Логоса», и инсистира да се тело

разликује од Логоса по телу. Такође се супротставља Аполинарију, који тврди да је Логос истоветан телу по природи, као и Несторију, који сматра да су Логос и тело различити по ипостаси.

Тако је јасно да је, према Максиму, Логос истоветан са обе природе према ипостаси – пошто су обе природе сједињене у једној ипостаси, која је истоветна са оваплоћеним Логосом, Који је њихова ипостас – Он је истоветан само са божанском природом према природи. Чињеница да је Максим сматрао да је Логос истоветан са својом божанском природом по ипостаси и по природи нема утицаја на његово порицање разлике између (божанске) ипостаси и (божанске) природе, већ можда има везе са чињеницом да је, како ћемо касније видети, повремено наизменично користио Логос и божанску природу.

Нео-халкидонски карактер Христологије светог Максима

Већ смо, у првом поглављу, видели превасходна обележја такозване нео-халкидонске Христологије. У светлу онога што је тамо речено, постаће јасно да Максим мора бити означен као типични представник крајњег нео-халкидонства. Максим припада александријској традицији, која поистовећује лични субјекат Христа са Богом Логосом. Следејући Кирилу, Максим сматра да је Логос тај на кога се Символ вере односи. Он непрестано прихвата два рођења Логоса, називајући Дјеву Богородицом, и сматрајући је мајком Логоса, једног од Свете Тројице.

Што се тиче Кирилове формуле «једна природа Бога Логоса оваплоћена» Максим напомиње да се реч «оваплоћена» односи на нашу природу. Временом он комбинује формуле «из две природе» и «у две природе» са «монофизитском» Кириловом формулом, и сматра да ова формула означава «ипостасно јединство». Он такође сматра да формула «у две природе» није противна Кириловој «монофизитској» формули и да обезбеђује да она не буде схваћена на несторијански начин. Штавише, он сматра упоредно коришћење обе формуле неизоставним делом православне Христологије. Он каже да је *неопходно* користити обе формуле, «монофизитску» како би се означило ипостасно јединство, и диофизитску како би се показала разлика између две природе. Он даље тврди да «онај ко не исповеди да је Христос ... једна оваплоћена природа Бога Логоса... не верује у сједињење и, према томе, не исповеда две природе након сједињења ... па није способан да каже да [разлика међу природама] остаје».

Значајно је поменути, и можда је изненађујуће, да се Максим незадовољава халкидонским исповедањем «једне ипостаси» како би означио ипостасно јединство у Христу, већ Кирилову «монофизитску» формулу сматра до краја *неопходном*. Такође је вредно поменути, да он наглашава допуњујућу функцију обе формуле када тврди да морамо исказати разлику природа након сједињења како бисмо одбацили јереси Аполинараија и Евтиха, и да морамо користити Кирилову «монофизитску» формулу како бисмо

од б а ц и л и
Несторијеву
јерес.

Ш т а в и -
ше, Мак-
сим користи
нео-халки-
донску
терми-
нологију на
штасеосврће
Грилмајер.
Он се пози-
ва на разли-
ку две при-
роде према
θεωρίαν, и
експлицит-
но означа-
ва Христа
као једног
од Свете

Тројице. Он такође комбинује, како смо видели, формуле «из две природе» и «у две природе», и позива се на сложену ипостас Христову и на ипостасно сједињење. Тако он користи све елементе који, према Грилмајеру, карактеришу нео-халкидонску терминологију.

Али шта је са још једном нео-халкидонском карактеристиком: то јест са формулом према којој је «један од Свете Тројице пострадао у телу»? Ларс Тумберг је сматрао да «такозвана теопасхитска формула, *unus ex Trinitate passus est*, изгледа да је била једина област нео-халкидонског интересовања која се не може пронаћи у Максимовим списима». Ипак, ова примедба је погрешна. Чињеница да Максим приписује страдање једном од Свете Тројице не може се извести непосредно из чињенице да он изјављује да је Христос «један од Свете Тројице», али је он то такође изјавио и на експлицитан начин.

Закључак овог одељка стога мора бити да Максима ваља посматрати као, такозваног, крајњег нео-халкидонаца. Ипак, његова Христологија инкорпорира симетричне халкидонске елементе међу којима мора бити укључено следеће. Прво, његово инсистирање на томе да Христове природе морају бити бројане, пошто број, када се правилно употреби за Христове природе, не раздељује. Друго, његова широка употреба троструке формуле, на шта смо се већ осврнули. Треће, начин на који он користи појам *perichōrēsis*. *Perichōrēsis* у његовој Христологији није једнострана, не иде само у правцу од божанског ка људском, већ јој је својствена узајамност и реципрочност. Четврто, и најважније, јесте његово препознавање две воље и две енергије у Христу.

из књиге «Византијски Христос»
Димитриос Батрелос
превео: јереј Александар Баковац

Напомене:

1 *Ep.* 15, 568C–572B. Максим тврди да поистовећивањем ипостаси са природом Севир меша божанство и човештво. Истим означавањем, тврдећи да постоји разлика у природним квалитетима Христа, он, такође, уводи разлику и у ипостасним квалитетима, пошто су природа и ипостас исто, «природни квалитети» су истоветни «ипостасним квалитетима», па тако, према Максиму, Севир запада у несторијанство (*Ep.* 15, 568D).

2 *Ep.* 13, 528A–B. у *Opusc.* 26, 276B, Максим каже да дефиниција ипостаси као суштине са својствима припада «философима» док, за оце, ипостас јесте индивидуални човек са личним посебностима у односу на другог човека.

3 У *Opusc.* 16, 197C–D, реч *атомон* (индивидуално) се синонимно користи за ипостас, док се у *Opusc.* 16, 201C–D, користи синонимно за личност. Ипак, тај појам не треба да буде схваћен на основу анахроног повезивања са индивидуалистичким призвукот који појам атомон/индивидуално има у данашње време. Треба имати на уму да древни појам не означава ништа више до конкретну, посебну стварност која не може бити подељена.

4 David S. Yeago, *Jesus of Nazareth and Cosmic Redemption: The Relevance of Saint Maximus the Confessor, Modern Theology*, 12 (1996), 163–93 at 189).

5 *Mirabile dictu*, Larchet тврди да је Максим прихватио идеју да је Христос усвојио и обожио природу свих људских бића, и тврди да пошто смо сви обожени на природном нивоу, оно што остаје да буде извршено јесте наше обожење на личном нивоу (*La Divinisation de l'homme*, 365–75). Оба дела његовог мишљења су погрешна и страна Максимовој Христологији. За Максима је Христос усвојио једну индивидуалну људску природу, која има своја посебна, партикуларна својства. При свему томе, обожење те посебне природе чини основ обожења свих људских бића.

6 Због тога су посебна својства и Христовог божанства и човештва напоскон приписана Његовој личности, како је показано приликом разматрања Христологије двојице Леонтија.

7 *Ep.* 12, 484A–B. Парадоксално, Максим понегде поистовећује «ипостасно јединство» у *πoσtαtιkῇ, ἑνωσί* са релативним јединством (*Opusc.* 20, 233D; ту ипостасно јединство, очигледно означава јединство две ипостаси, које, за Максима, не могу бити сједињене у једну ипостас), а другом приликом га поистовећује са ипостасним јединством (*Opusc.* 14, 152B).

8 Разлика између човека и Христа овде је у томе што, у Христу, божанска природа постоји пре човечанске, док у човеку душа долази у постојање упоредо са телом.

9 Таква једнакост би постојала уколико би личност човека била истоветна са предпостојећом душом.

10 Максим означава душу као суштину: она, као самопостојећа постоји за себе и по себи, насупрот појавном (*Ep.* 7, 436D, 437A–B).

11 *Ep.* 12, 493B. У *Ep.* 15, 565D, Максим каже да је Логос истоветан са својим телом према ипостаси, како би порекао да то значи увођење четвртог лица у Свету Тројицу. Очигледно, ако би одбио да поистовети Логоса са телом, дакле са људском природом, то би значило да је и тело такође ипостас другачија од Логоса, дакле четврта ипостас.

БЛАЖЕНОПОЧИВШИ АРХИЕПИСКОП ХРИСТОДУЛОС И ЦРКВА БОЖИЈА У ШУМАДИЈИ

Упокојење (28. јануара 2008. године) и сахрана (31. јануара) архиепископа атинског и целе Јеладе Христодулоса у Српској православној цркви доживљени су као губитак најрођенијег из реда једнородне браће. Искрену жалост и тугу увећавало је сећање на искрено пријатељство, утврђивано конкретним делима помоћи – предводио је светски протест против бомбардовања 1999. године и организовао у то време допремање значајне материјалне помоћи српском народу. Више пута је посећивао нашу Цркву као митрополит и архиепископ (четири пута Шумадијску епархију) а запамћена је и његова присна сарадња са нашим великодостојницима у међуцрквеним дијалозима

ногобројни сусрети блаженопочившег архиепископа атинског и целе Грчке Христодулоса, претходно митрополита димитријадског са седиштем у Волосу и главног секретара Синода Јеладске цркве и српског православног епископа моравичког, источноамеричког и канадског и шумадијског Саве (Вуковића) који су учвршћени у заједничким ставовима на многим међуцрквеним скуповима, прерасли су у лично пријатељство које је продубљивало сестринску љубав две православне Цркве. Потврђивано је и честим сусретима у време док је владика Сава био на челу Шумадијске епархије.

Крајем августа 1983. године митрополит Христодулос посетио је Крагујевац и Шумадијску епархију и учествовао је у прослави храмовне славе (Успења Богородице) катедралне цркве наше епархије. Првог дана посете, 25. августа, митрополит Христодулос и епископ Сава водили су значајне разговоре о сарадњи две сестринске цркве. Наредни дан искоришћен је за посету манастиру Каленићу, јагодинској цркви Светих апостола Петра и Павла, коју су осликавали фрескописци из Грчке и манастиру Грнчарици. Сутрадан су обиђени манастири Дивостин и Драча. Увече, митрополит Христодулос, у крагујевачкој Саборној цркви, служио је празнично бденије. На празник Успења Пресвете Богородице митрополит димитријадски и епископ шумадијски служили су архијерејску Литургију у катедралном шумадијском храму. Током причасног, владика Сава је поздравио и верном народу представио угледног госта, дарујући му икону Пресвете Богородице. Примивши дар, митрополит из Волоса захвалио је домаћину и изразио је радост што је удостојен да посети Шумадијску епархију, види њене светиње и упозна благочестиви

православни народ српски из кога потичу тако важни православни светитељи, као што су свети Симеон и свети Сава. Након призива Божијег благослова на све учеснике Литургијског сабрања, митрополит је домаћина даровао архијерејским жезлом. Током свечаног славског ручка на којем је учествовало много угледника, јерарски Грчке и Српске цркве изменили су здравице. Следећег дана митрополит Христодулос и владика Сава посетили су светиње

Банатске епархије. Вративши се у Шумадијску епархију, 30. августа учињена је посета историјским црквама у Тополи и манастиру Благовештењу Рудничком, да би затим били гости епископа жичког Стефана у манастиру Жичи.

Митрополити Јеладске цркве, Калиник пирејски, Христодулос димитријадски и Амвросије егелејски, учинили су посету Шумадијској епархији и епископу Сави од 2. до 9. маја 1985. године. На Ђурђевдан били су гости на крсној слави владике Саве. Тога дана, тројица грчких митрополита и домаћин, служили су архијерејску Литургију у крагујевачком Саборном храму. Дан раније, бденије је служио митрополит Христодулос. Света Литургија служена је и у манастиру Благовештењу Рудничком. Са својим домаћином, грчки архијереји још су посетили манастире Ралетинац, Каленић, Дивостин, спомен-цркву Светог

Димитрија у Лазаревцу, опленачки храм Светог великомученика Георгија и Карађорђеву задужбинску цркву у Тополи. Били су на пријему и код патријарха српског Германа и у посети Банатској и Жичкој епархији.

Колико је блаженопочивши архиепископ Христодулос био радо виђен међу верним народом Шумадијске епархије, сведочи и то што је био главни гост у Крагујевцу током свечаног обележавања

четрдесетогодишњице оснивања Шумадијске епархије, 1. септембра 1987. године. На Литургијском сабрању поводом јубилеја у Саборној цркви, служили су митрополит Христодулос, митрополит добробосански Владислав и епископ шумадијски Сава. Учествовао је и епископ браничевски Хризостом који је 1947. године увео у трон првог епископа шумадијског Валеријана (Стефановића). Након Литургије, митрополит Христодулос осветио је новоподигнуту зграду Епископије у Крагујевцу. Током свечаног ручка архијереји и угледници разменили су здравице, а митрополит Христодулос је говорио о својој радости због тога што је много тога, у славу Господњу, урађено за четрдесет година у Шумадијској епархији.

Наш лист је о посети Шумадији и Крагујевцу блаженопочившег архиепископа Христодулоса у септембру 2001. године, сада као поглавара Јеладске цркве, извештавао под насловом: *Потврда старе и укрепљење нове љубави једнородне браће*. „Учесници на дочеку поглавара Грчке православне цркве са пратњом у Шумадијској епархији – архијереји, свештеници и монаштво, верници, политичари, богослови – велики број њих, имали су на уму тога дана (12. септембра 2001. године) две чињенице: прву, српски народ у последњој, врло несрећној деценији, није имао вернијег пријатеља од Грчке цркве и њених верника и другу, односе две Цркве, пуне љубави, разумевања и православне искрености креирали су, пре свих, покојни владика шумадијски Сава и архиепископ Христодулос. Везивало их је и искрено лично пријатељство, утврђено у многим заједничким акцијама у интересу свеправославног јединства. Мада је многим познато и овом приликом треба поновити: помоћ у храни, лековима и одећи која је пре две-три године многим Шумадинцима и Крагујевачанима живот значила, стизала је јер су двојица угледних архијереја имали ауторитет да је обезбеде и допреме.

Какав је однос био два угледника сестринских Цркава, сведочи и поштовање и жалост који су исказани у крагујевачкој Саборној цркви поред гроба покојног шумадијског владике приликом служења помена.

Његово преосвештенство епископ зворничко-тузлански и администратор Шумадијске епархије Г. Василије, знајући и ценећи присан однос Г. Христодулоса и владике Саве, постао се да дочек у Крагујевцу у свему буде уподобљен тој чињеници. Видело се да и свештенство и народ, учесници у дочеку, желе да искажу дубоко уважавање и поштовање гостима, али и да покажу како је у Шумадијској епархији деценијама грађена жива Црква Божија.“

Сведочимо да је и садашњи епископ шумадијски Г. Јован, на вест о упокојењу архиепископа Христодулоса, са видном тугом говорио о великом губитку за православни свет и како је Српска православна црква изгубила чврст ослонац и великог пријатеља. Подсетио је и на велики углед који је међу свим хришћанима имао покојни првојерарх сестринске Јеладске цркве

Свети Теодор Студит

Свети Теодор Студит, манастир Нег Монт на Хису, XI век

У спаваоници

Ти који свима дајеш сан као прибежиште
после толико печали које сјајни доноси дан
и мени, Христе мој, Речи Божанска,
дај ми лак сан, брзог и слатког тока,
без суморних привиђења и пуног лепих снова.
И пробуди ме звуком звона спремног за службу,
решеног да радо певам, стојећи чврсто
на ногама за време певања похвалних песама,
штитећи душу своју од лукавости демона,
разбистривши језик за складно певање
у славу и хвалу твоје највеће моћи,
да бих после чисто проведене ноћи
угледао светлост твојих учења.

Игуману

Имајући у виду колико је високо твоје звање
делуј исправно и задрхти при сваком кораку,
упртио си збиља службу пуну опасности,
пуну брига и не малог свакодневног рада.
Брини се и бди над онима које водиш
да стадо твоје се не погуби са твог неискуства,
и буди ти сам пример доброг рађења:
знаш и сам да ћеш морати полагати рачуна
кад Христос седне да нам свима суди.

Превео Миодраг Павловић

ПРОСЛАВА СРЕТЕЊА ГОСПОДЊЕГ У ОРАШЦУ

разник Сретења Господњег и дан државности Републике Србије, као и претходних година и ове 2008. године прослављен је великим црквено-народним сабором у устаничком Орашцу. Пре 200 година народ се окупио око Војда Карађорђа и проте Атанасија, који су повели Србе у борбу за крст часни и слободу златну, а овог 15. фебруара неколико хиљада људи окупило се око својих архијереја и државног руководства, да би показали и доказали да је Сретење како велики црквени празник, тако и општенородни дан и догађај и симбол слободе, како онда, тако и данас и довека.

Прослављање је започето светом Архијерејском Литургијом у храму Вознесења Господњег, коју је служио митрополит црногорско-приморски господин Амфилохије уз саслуживање епископа шумадијског господина Јована, умировљеног епископа захумско-херцеговачког господина Атанасија и свештенства епархије шумадијске. Светој Литургији су присуствовали премијер Владе Републике Србије господин Војислав Коштуница и бројни министри, као и престолонаследник Александар Карађорђевић.

Присутним верницима, али и читавом српском народу, беседом се обратио митрополит црногорско-приморски Амфилохије, истакавши значај сусрета правде и истине, мира и љубави, који се првенствено одвија и доживљава у светим црквама и службама Божијим. Празник Сретења је догађај и

пројава тог сусрета правде и љубави, сусрет Бога и човека у времену, али и сусрет за вечност. Митрополит Амфилохије је нарочито нагласио неопходност присуства мира и правде данас у целом свету, а посебно на нашим просторима и на мучном Косову и Метохији, као и потребу поимања и доживљаја Косова као неодвојивог дела свог бића и своје историје од стране читавог српског народа.

Након свете Литургије, архијереји, државни званичници, свештенство и сав присутни народ, пошли су у Литију до Марићевића јаруге, места подизања Првог српског устанка, где је одржан помен настрадалим устаницима и свим палим борцима за слободу Србије. После помена народу се обратио и умировљени епископ захумско-херцеговачки Атанасије, још једном указавши на значај Косова и Метохије за наш народ, истакавши да су Срби заиста небески народ, али су и земаљски народ, и да је сваки део српске земље светиња. Истакао је сведочанство једног Јеврејина о Косову, да као што је

јеврејском народу Јерусалим увек био и остао у мислима и срцу, те су увек говорили: „догодине у Јерусалиму“, да тако и Срби морају увек да говоре „сутра и догодине и заувек на Косову и Метохији“.

Након помена, обављена је церемонија полагања венаца од стране државних званичника на споменик Војди Карађорђу и обраћање званичника народу, као и културни програм. Епископ шумадијски господин Јован је после тога са свештенством посетио Тополу, где је такође одржан помен Карађорђу и устаницима.

Александар Миловановић, јереј

ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

ЈАГОДИНА

Нови полијелеј у Петропавловској цркви

Залагањем свештенства цркве Светих апостола Петра и Павла, чланова управе Црквене општине и многих приложника и донатора, у овом репрезентативном јагодинском храму, подигнутом у обновљеном српско-византијском стилу крајем 19. века, постављен је нови полијелеј. Ово богоугодно дело, учињено по благослову епископа шумадијског Г. Јована, потврдило је како наша света Црква има много благочестивих приложника који себе уграђују у храм Божији, показујући свима своју љубав према Христу.

Полијелеј, тежак око хиљаду килограма, представља реплику оног који је израђен за недавно обновљену нишку Саборну цркву, изгорелу у пожару 2001. године. Урадили су их исти мајстори, и то у кованом гвожђу, без коришћења технике заваривања, угледајући се на традиционална остварења у нашим угледним храмовима.

Миломир Тодоровић, ђакон

ЈАГОДИНА

Филм о манастиру Каленићу

Поводом обележавања шест векова од подизања манастира Каленића, у Јагодини је одражно више манифестација у славу једног од најзначајнијих храмова позновизантијског периода и Моравског црквеног градитељства. Циљ свих сусрета и разговора о Каленићу јесте молитвено прослављање великог јубилеја и подсећање на изузетну црквену, просветитељску и културну улогу коју је имала ова светиња током векова.

Тако је крајем прошле године у јагодинском Културном центру, а у организацији Црквене општине овог града, премијерно приказан документарни филм о Богородичином манастиру Каленићу, аутора Добрице Милићевића. Истицањем изузетног значаја овог манастира, свечану премијеру отворио је његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован. Каленић је назвао срећем у срцу, јер овај манастир је срце Шумадије која је срце Србије. О ар-

хитектонским и ликовним вредностима каленићког храма говорили су Бранислав Цветковић, виши куратор завичајног музеја у Јагодини и књижевник Живорад Ђорђевић.

Током тридесет минута, колико филм траје, на живописан начин приказана је област око манастира, самим тим и значај Каленића за своје окружење. Поред инсистирања на духовном значају, филм приказује и читав низ културних и манифестација народног стваралаштва које свој идентитет црпе из самог манастира. У филму значајно место добила је богата манастирска ризница, као и обимна актуелна грађевинска делатност која у овим јубиларним годинама заокупља сестринство, како би ова наша светиња заблистала у што лепшем сјају. На пројекцији филма учествовао је и хор јагодинске цркве Светих апостола Петра и Павла.

Миломир Тодоровић, ђакон

КРАГУЈЕВАЦ

Конкурс за радио програм Шумадијске епархије

Савет Републичке радиодифузне агенције Србије објавио је 26. децембра 2007. године листу подносилаца пријава на Јавни конкурс за издавање дозвола за емитовање радио програма за локална подручја чије су пријаве потпуне и поднете у предвиђеном року. За Крагујевац је планирано седам фреквенција, а конкурисало је 13 радио станица међу којима је и станица Српске православне епархије шумадијске *Радио Златоуст*, која је у оснивању и која би требало да почне да емитује програм, када и ако добије дозволу.

На конкурс за додељивање дозвола за емитовање програма, иначе, учествовало је више православних верских радија, који су такође у оснивању: Радио Глас из Ниша, Радио Искон из Врања, Радио Логос из Трстеника, Радио Милешева из Пријепоља, Радио Источник из Ваљева, Радио Глас Цркве и Радио Фреска из Шабачке епархије, Радио Беседа из Новог Сада, Радио Тавор из Бачке Паланке, Радио Благословник из Сомбора, Радио Славословље из Суботице и већ поменути крагујевачки Радио Златоуст.

Католици су такође конкурисали за добијање дозвола за Радио Марију у више градова, Зајечару, Смедереву, Ваљеву, Суботици, Сомбору, Сремској Митровици, Пландишту и Панчеву. Закон предвиђа да цивилне радио станице, међу којима су и верске, буду искључиво локалног карактера (значи не могу бити регионалне нити националне), али се могу међусобно умрежавати. Према законским одредбама Савет Републичке радиодифузне агенције Србије одлуку о додељивању дозвола требало би да донесе у року од три месеца. Српска православна црква има свог члана у Савету РРА - Његово преосвештенство епископа јегарског Г. Порфирија.

Гордана Јоцић

КРАГУЈЕВАЦ – СТАНОВО

Архијерејска литургија на Сабор Пресвете Богородице

Прославивши празник Рођења Богомладенца Христа и исповедивши да је Он Емануил, што значи „Са нама је Бог“, дочекасмо и велики празник Сабора Пресвете Богородице, празник посвећеној оној која је Господа телесно родила, нашој навећој заступници пред престолом Божијим. На други дан Божића имали смо велику част и задовољство да Христу Спаситељу и Избавитељу нашем упутимо заједничке молитве, окупљени на сабрању којем је предстојавао у храму Светог великомученика Пантелејмона у Станову Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован.

Изражавајући радост празника, верни народ је, окупљен у порти становљанског храма, свога епископа дочекао радосним поздравом: Христос се роди! Топлота јасала у пећини Христовог рођења и љубав Пресвете Богородице, учинили су да, окупљени око Богомладенца Христа, не осетимо велику хладноћу у храму. Црква је била испуњена старима, младима и децом, сведочећи о снази благовести коју шири наша света Црква, речима анђела Господњег: „Ево, јављам вам радост велику, која ће бити свему народу. Јер вам се данас роди Спас, који је Христос Господ, у граду Давидову“ (Лк 2, 10-11).

Радост Христовог рођења треперила је у срцима окупљених на Литургијском сабрању око свога епископа и свештеника, као око Христа и његових апостола, у ишчекивању позива Ђакона: Са страхом Божијим и вером приступите, када су многи приступили Светој Чаши. Током Литургије прочитана је Божићна посланица епископа шумадијског Г. Јована.

Поздрављајући се радосним божићним поздравом Христос се роди – Ваистину се роди, исповедисмо Духом Светим блавест нашег спасеља: Бог се јави у телу!

Петар Бранковић, јереј

МАРШИЋ

У славу и част светог Василија Великог

На дан када Црква слави и празнује светог Василија Великог (14. јануар, када је и празник Обрезања Господа Исуса Христа и почетак Нове године по јулијанском календару), Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је свету Литургију у Маршићу поред Крагујевца, у новоподигнутом храму посвећеном овом великом васељенском учитељу из Кесарије. Свети Василије Велики, један од најзначајнијих извора светлости и светости у Цркви Христовој, надахњујући васељену мудрошћу, надахнуо је и вернике парохије у Маршићу и храм у овом приградском насељу учинио је премалим да прими све оне који су тога дана желели да осете благодат литургијског сабрања и чују поуке свога владике.

Епископ Г. Јован, током беседе, подсетио је учесника на три велика празника који су повод овог сабрања у храму. Препоручио је вернима да би прослављање Нове године требало да представља сагледавање шта је учињено у протеклом периоду, односно моменат за организовање живота у будућности, који за савршени узор треба да има самог Господа Исуса Христа и његовог угодина светог Василија Великог. Упутио је и речи хвале грађевинским подухватима у Парохији маршићкој, јер је само током прошле године завршен живопис у храму, постављен висококвалитетан гранитни под, изграђен трем-летњиковац, а порта је осветљена.

Бојан Димитријевић, јереј

КРАГУЈЕВАЦ – БОГОЈАВЉЕЊЕ

Бог је сјединио себе с људима и материјом

Празник Крштења Христовог (Богојављење) прослављен је у Старој крагујевачкој Цркви са вером да све и свагда може изнова да буде очишћено, обновљено и поново рођено. Након литургијског сабрања, свештеници су узнели молитве Великог водоосвећења. Проповед је одржао ђакон Мирован Васиљевић, нагласивши да је сам Бог у лику човека ушао у ту воду и сјединио себе не само са људима већ и свецелом материјом, претворивши је тиме у сасуд светлости, у светлоносну материју која сва стреми ка радости и животу.

После Великог водоосвећења, братство Старе цркве са Његовим преосвештенством епископом шумадијским Г. Јованом одлази на језеро у Шумарицама на којем је епископ узнео молитве свемогућем Богу и благословио све присутне. Владика Јован је честитао празник свима, са жељом да нам се Господ свима јави по нашој љубави и вери у правду Божију. Истакао је да освећење воде буде на просвећење разума људског и да нам ова вода буде на живот вечни.

Сви учесници пливања за Крст часни добили су благослов од свог епископа. На петом надметању *Пливање за крст часни*, на Богојављење, на језеру у Шумарицама, витешку титулу *Носилац Богојављеног крста* освојио је Борко Марић из Горажда, студент Више медицинске школе у Ћуприји. Марић је први препливао стазу дугу 33 метра, која симболизује године које је Христос провео на земљи. Међу 22 такмичара, за Крст часни први пут је плувала и једна жена – Љиљана Грујић из Аранђеловца. Витешком надметању присуствовало је више хиљада грађана, а такмичење је одржано уз благослов епископа шумадијског Јована и под покровитељством града Крагујевца.

Велику заслугу за организацију ове духовно-спортске манифестације има дружина СВЕБОР (Српске вештине борења) на челу са самопрегорним и трудољубивим господином Србољубом Димићем. На крају су епископ шумадијски и градоначелник града Крагујевца поделили медаље и пригодне поклоне свим учесницима. У радости Богојављења у нашем граду учествовао је гост из Београда господин Војислав Михајловић. Сви учесници овог значајног догађаја за наш град учествовали су у трпези љубави, коју је приредио СЦ Младост у ресторану *Језеро*.

ЈАГОДИНА

Светосавска духовна академија

У суботу, 26. јануара, на повечерје празника Светог Саве Српског, Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован служио је бденије у јагодинском храму Светих архангела Михаила и Гаврила. Традиционално, већ шесту годину за редом Јагодинска црквена општина и јагодински вероучитељи организују Светосавску недељу, са различитим културним и спортским садржајима. Круна светосавских дешавања је бденије које служи владика са јагодинским свештенством и монаштвом, после кога следи Светосавска духовна академија. Њу је и ове године отворио владика Јован и наградио најбољи овогодишњи светосавски темат. Карактеристика овогодишње академије је то што је учињен још један корак напред, па је приказан документарни филм *Сава - надахнуће и инспирација*, у коме је на аутентичан начин, са доста учесника, направљен покушај да се објасни значај светог Саве за све нас, у нашим свакодневним животима, без обзира на занимање човека. Такође, ову академију увећао је и наступ ђака основних школа на челу са учитељицом Олгом Лазић и професорком музичке уметности са Учитељског факултета Наташом Вукићевић.

После академије, владика Г. Јован гостовао је на локалној телевизији где је одговарао на различита питања и том приликом су верници овог дела епархије имали прилику да се напајају духовним поукама свога владике.

Миломир Тодоровић, ђакон

КРАГУЈЕВАЦ

Свечано прослављен дан Светог Саве

На празник Светог Саве - првог српског архиепископа, 27. јануара 2008 године, Његово преосвештенство епископ шумадијски Господин Јован служио је свету архијерејску Литургију у Саборном храму Успења Пресвете Богородице у Крагујевцу. У Литургији је учествовало доста верника и деце, а прочитана је и традиционална светосавска посланица у којој је између осталог владика Јован истакао:

Свети Сава је желео да преобрази Христом и Црквом свој српски народ, али је зато прво себе преобразио. Желео је да оомолитвени свој народ па је зато прво себе оомолитвенио живећи подвижничким животом како у Светој Гори и Студеници тако и целог свог живота и свуда... Зато се управо сада више него икада раније морамо окренути Светом Сави јер нам он показује правце живота, који су свагда па и данас спасоносни.

После заамвоне молитве, епископ Јован је извршио обред резања славског колача и освећења славског жита. По завршеној Литургији, чланови Дечјег хора Саборне цркве отпојали су неколико пригодних песама, а потом је изведен краћи рецитал посвећен Светом Сави након чега су најмлађима подељени пригодни дарови.

У Крагујевцу је епископ Јован посетио Прву и Другу гимназију и Основну школу Свети Сава у којима је пререзао славски колач и присуствовао светосавским академијама. Директорка Основне школе Свети Сава Ана Ђокић са својим колективом срдечно је угостила Преосвећеног владiku и свештенике који су дошли у његовој пратњи. Том приликом, Његово преосвештенство епископ Г. Јован пререзао је славски колач и присуствовао је Светосавској академији у овој основној школи која носи име великог српског просветитеља и првог српског архиепископа.

ЧУМИЋ

Више од сто ђака на прослави Савиндана

И ове године у Чумићу је, на дан Светог Саве, првог српског просветитеља, било веома свечано. Прослава Савиндана је започета светом Литургијом која је служена у храму Светих апостола Петра и Павла. Литургији су присуствовала сва деца школског узраста, њих више од стотину, као и знатан број одраслих верника. После Јеванђеља, прочитана је Светосавска посланица Његовог преосвештенства епископа шумадијског Господина Јована. Светој Чаши је приступила већина верника. По завршеној Литургији, неколицина деце је рецитовала песме посвећене Светом Сави, а затим су сва присутна деца добила пригодне пакетиће.

Након сабрања у цркви, прешло се у велику салу Дома културе где је пререзан славски колач и где је изведен културно-уметнички програм који су марљиво припремили ученици Основне школе Прота Стеван Поповић. Сви гости и учесници Светосавске прославе у Чумићу присуствовали су трпези љубави, коју су припремили господин Милорад Божиновић и господин Светислав Тодоровић, колачари славе.

Милан Томић, парох чумићки

РАЧА КРАГУЈЕВАЧКА

Архијерејска литургија на дан Светог Јефрема Сирина

На дан када Црква празнује и прославља Светог Јефрема Сирина, 10. фебруара ове године, Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован посетио је Рачу Крагујевачку. Служио је Свету архијерејску литургију уз саслуживање осморице свештеника и двојице ђаконa у храму Светих апостола Петра и Павла. Појао је октет Богословије Светог Јована Златоустог из Крагујевца. И поред веома хладног времена, доста верника је дошло да учествује на Светој служби и прими благослов и речи поуке од свог архијереја.

У чин протојереја рукопроизведен је архијерејски намесник рачански и парох у Рачи Крагујевачкој Љубиша Ђураш. Достојанством протонамесника одликован је парох Друге рачанске парохије Ненад Савић, а правом ношења црвеног појаса парох вишевачки Миломир Васиљевић. Награђене свеште-

нике епископ Г. Јован је поучио да ова одликовања треба да им буду подстрек за још већи рад и труд на њиви Господњој. Након Свете литургије, владика шумадијски Г. Јован је одржао састанак са свештенством и председником општине Рача, а затим је благословио заједничку трпезу љубави

Љубиша Ђураш, протојереј

ТОПОЛА-ОПЛЕНАЦ

Храмовна слава мале опленачке цркве

На празник Света три јерарха, 12. фебруара 2008. године, Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је Свету архијерејску Литургију у храму на опленачком гробљу у Тополи, који је посвећен васељенским оцима и учитељима светом Василију Великом, светом Григорију Богослову и светом Јовану Златоустом. Саслуживали су му протојереј-ставрофор Миладин Михаиловић, јереј Александар Петровић, ђакон Градимир Милојевић, а певали су чланови црквеног хора Опленца.

Мала црквица није могла да прими све православне хришћане који су дошли на Свету литургију. После прочитаног Јеванђеља, владика Јован је одржао беседу у којој је истакао непроцењив дар којим су ова три бисера хришћанске вере, свети Василије Велики, свети Јован Златоусти и свети Григорије Богослов, задужила све православне хришћане. Након Свете литургије пререзан је славски колач који сваке године припрема породица Марковић из Тополе, ктитори цркве Света три јерарха на Опленцу.

Градмир Милојевић, ђакон

ДУХОВНА ТРИБИНА О МАНАСТИРУ МИЛШЕВИ

светлу косовскометохијских догађања, која никога не остављају равнодушним, у Смедеревској Паланци је одржано и веома добро прихваћено предавање др Млађана Цуњака и његових сарадника. У оквиру духовне трибине Света Петка они су, у пуној сали паланачке општине, говорили на тему манастира Милешева и светосавља. Предавање је одржано у уторак 19. фебруара 2008. године.

О значају манастира Милешева, који је у једном историјском периоду био центар духовног и државног живота у Срба, говорио је мр Мирољуб Манојловић, професор историје. Професор Манојловић је истакао да је манастир Милешева веома значајан по томе што су у њему крунисани српски краљеви, али је свакако најзначајнији као гробно место Светог Саве, одакле се његов култ ширио по свим српским земљама. Тако манастир постаје окосница вере и наде у тешким временима по српски род. У своме предавању господин Манојловић се користио управо изашлом монографијом о манастиру Милешеви др Млађана Цуњака, нагласивши као посебно интересантан детаљ да је у склопу археолошких ископавања аутор утврдио да је краљ Владислав манастир подигао као претендент на престо а не као краљевску задужбину како се до скоро веровало.

Реч књижевника мр Србислава Миленковића, која је потом уследила, имала је итекако смисла и пружила нам је наду и охрабрење у овим тешким

на хришћанска цивилизација, јер је њен темељ жртва самога Спаситеља Господа Исуса Христа, и да је својствена сваком хришћанском народу, па и српском. Путем Светог Саве ишао је и кнез Лазар, а то је пут жртве. Управо зато немамо разлог да се своје жртве стидимо и да је одбацујемо.

После својих сарадника главно излагање, у којем је обухватио и мисли својих претходника, одржао је др Млађан Цуњак. Почео је речима да је за Србе Библија у ствари Свети Сава, највећа енциклопедија, личност коју могу разумети најпростији али која може остати непојмљива и најобразованијима. Главна тема овог својеврсног слова о Светом Сави била је ктиторска делатност овог светитеља. Свети Сава је најмаркантнија личност на пољу задужбинарства. Све оно што је радио на том пољу сматрао је само подлогом за рад будућих поколења. Успех свога рада није приписивао себи, већ увек и искључиво промислу Божијем, што је господин Цуњак поткрепио налазима из житија Светог Саве. У току свог излагања предавач нас је провео кроз целокупан ктиторски рад Светог Саве, почевши од параклиса саграђених у манастиру Ватопеду, па до ктиторских дела српских краљева Немање, Стефана и Радослава у којима учествује и сам светитељ. Своје предавање је др Цуњак обогатио са доста нових и интересантних детаља о којима се до сада мало говорило и писало.

У име организатора гостима и свим присутнима који су се одазвали у импозантном броју, захвалио се протојереј Драгиша Савић. Нагласио је да, имајући у виду њихово интересовање, присутни са правом могу очекивати још доста духовних предавања и нових предавача.

Драгиша Савић, протојереј

данима када смо срцем и душом окренути ка Косову и Метохији. Осећајући тренутак у којем се налазимо, господин Миленковић нам је говорио о покушајима да се обесмисли косовска жртва. Посебно нагласивши да на жртви почива целокуп-

МОНОГРАФИЈА ДОСТОЈНА ВЕЛИКОГ ЈУБИЛЕЈА

Иван Стевовић, *Каленић – Богородичина црква у архитектури позновизантијског света*, Филозофски факултет Универзитета у Београду, Интерпринт, Београд 2006

Књига која је објављена финансијским средствима Министарства науке и заштите животне средине, Министарства културе Републике Србије, Српске православне епархије шумадијске и Фонда за капитална издања Скупштине града Београда, представља незнатно измењен текст докторске тезе Ивана Стевовића *Архитектура Каленића у позно-*

средњовековној српској и у византијској архитектури, одбрањене 2004. године на Филозофском факултету у Београду. Мада ни дисертација ни монографија нису, вероватно, наменски рађене поводом обележавања значајног јубилеја – шест векова од подизања манастира, представљају, уз више планираних манифестација које ће се

одвијати током 2008. године (међу којима и научни скуп о значају Каленића у организацији Шумадијске епархије и САНУ) врло важан допринос сагледавању изузетног места манастира у Левчу у православној црквеној уметности последњих деценија пред пад византијских и словенских земаља под Турке. Са овом књигом, а након две монографије Драгиње Симић Лазар, на француском и српском о калнићком сликарству (*Kalenić et la dernière période de la peinture byzantine*, Skorje-Paris 1995; *Каленић. Сликаство, историја*, Крагујевац 2000) манастир Каленић и његове уметничке вредности сагледани су у потпуности са свих аспеката модерне науке.

Специфичне карактеристике архитектуре Каленића у књизи Ивана Стевовића разматране су компаративистички у односу на цркве такозване Моравске Србије, односно у контексту цркава позновизантијске архитектуре. Тако најпре видимо у каквом односу стоји каленићка архитектура са изгледом Лазарице, Раванице, Манасије, Љубостиње,

Велућа, Наупаре, Руденице, Враћевшнице. Следи одређивање места нашег манастира међу остварењима позновизантијског периода, познатог и као ренесанса Палеолога (Метохитов параклис Христа Хоре у Цариграду, манастир Константина Липса у Цариграду, Богородица Памакаристос, Цариград, храмови Свете Параскеве и Светог Михаила и Гаврила у Месемврији, Богородица Паригоритис у Арти, Богородица Одигитрија у Мистри, Свети Илија у Солуну). Овакав методолошки приступ условио је и распоред поглавља књиге: *Проучавања архитектуре Каленића; Проучавања архитектуре Моравске Србије; Методолошка начела и актуелни токови проучавања позновизантијске архитектуре; Каленић после турског освајања Србије; Архитектура Богородичине цркве; Ктитор и време грађења цркве; Каленић у позносредњовековној архитектури Србије; Каленић у позновизантијској архитектури*. Саставни део су и два прилога о великој обнови манастира 1928. године под надзором Ђурђа Бошковића, којој се иначе даје значајан простор, као и одговарајући научни апарат по модерним научним начелима. Формат класичне ликовне монографије

омогућио је функционалан размештај колор и црно-белих илустрација које се не односе само на манастир већ и на сродне споменике. Нарочиту вредност међу илустрацијама имају планови Ђурђа Бошковића за обнову 1928. године, који се у овој књизи први пут презентују широј стручној јавности, као и фотографије из разних фаза ове рестаурације.

Као вредност књиге истичемо и део који се не односи, у ужем смислу, на анализу уметничких вредности манастирске архитектуре и рељефа, већ на општију историју Богородичине цркве. У тим поглављима продубљена су, до сада иначе оскудна, сазнања о животу манастира током турске владавине у Србији. Аутор чињеницу да је средњовековна структура цркве била веома добро очувана и пре озбиљнијих конзерваторских радова објашњава тиме да у Каленићу, ни у најтежим временима, није било прекида континуираног живљења дужег од највише неколико деценија. Једини извори прве врсте о времену настанка и личностима заслужним за подизање Каленића, фреска са представом ктитора и Герасимов запис, изведен знатно касније, у саставу ове композиције, поново су разматрани у контексту других извора или најновијих историографских открића, тако да је и питање подизања манастира, такође доста затамњено, обogaћено новим опажањима. И поглавља која говоре о досадашњим проучавањима архитектуре Каленића и других цркава Моравске школе драгоцене су и због тога што обавештавају о томе како се мукотрпно долазило до нових сазнања о месту и улози једног црквеног споменика.

Да је пред нама књига која у потпуности расветљава градитељске и уметничке дomete

остварене у Каленићу, сведоче и оцене еминентних рецезената. Професор Марица Шупут истиче: „Сагледавајући Каленић као дело које је остварено на водећим градитељским и уметничким идејама источнохришћанске културе позног средњег века, др Иван Стевовић је до најсуптилнијих детаља анализирао његову сложену архитектуру, њен простор, структуру, облике, украс, тумачећи њихове занатске, стваралачке и иконографске компоненте.“ На истом трагу су и речи др Данице Поповић да ово дело доноси читав низ нових, поузданих резултата и уверљивих тумачења и да га „одликује пространа обавештеност и продорна мисао, висока култура и луцидан дух“.

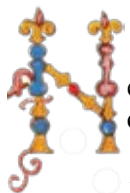
Аутор монографије о архитектури Каленића, др Иван Стевовић, на једном месту, говорећи о ауторству Каленића, даје и оцену о најважнијем, црквеном смислу храма Богородичиног Ваведења. Градитељ је имао снаге да „изведе дело управо савршене формалне архитектонске логике, дело које својом визуелном динамиком *тражи* посматрача, обичног верника кога ће задивити раскошима материјала, облика и боје храма Господњег, ученог теолога коме ће омогућити да себе види 'у анђеоском лику, јер и небеска и људска бића, а Бог их је све створио', служе 'исту службу'. На начин којем по данашњим знањима о градитељству Моравске Србије нема ни сличног, апстрактна, комплексна изнијансирања учења о Цркви језиком материјала, оптичке илузије, симбола и слика, у архитектури Каленића прерасла су у материјалну стварност.“

Н. Јованчевић

ДОГАЂАЈ СЛОБОДЕ

Христо Јанарас, *Слобода морала*, Каленић, Крагујевац 2007, превео са енглеског Александар Таковац

Најзначајнија књига коју је у протеклој години објавила издавачка кућа Шумадијске епархије Каленић, јесте превод са енглеског (*The Freedom of Morality*, 1984), уз консултовање грчког изворника (*Η Ελευθερία του ηθους*, 1979), студије, у светским размерама угледног теолога и филозофа Христа Јанараса, у којој се истражују критеријуми и претпоставке, у повезаности светоотачког предања са питањима егзистенцијалистичке филозофије, које омогућавају суочавање личности (у њиховој слободи и у узајамим односима) са моралним проблемима. И само навођење неких наслова поглавља књиге (*Маска моралности и етос личности; Грех: егзистенцијалистички неуспех и „промашај циља“; Јеванђејско одбацивање индивидуалне етике; Морал Цркве – литургијски етос; Подвижништво Цркве и индивидуална врлина; Црквени канони и ограничења наметнута животу*) потврђује

познати и од многих православних хришћана (и водећих теолога) прихваћен став Јанараса, да је немогуће унутар православног погледа на свет устројити „систем“ моралног понашања, што у предговору наглашава и епископ Калист диоклијски. Овакав поглед на хришћанску етику аутора, писац предговора додатно појашњава: „Моралност се, како је он (Јанарас) види, не тиче правила већ личности – личности у њиховој слободи, личности у њиховим узејамним односима.“

Јанарас питање људског морала, у предању православног Истока, поистовећује са егзистенцијалном истином човека: „Моралност није неки објективни критеријум за вредновање карактера и понашања, већ динамички одговор личне слободе на човекову егзистенцијалну истину и аутентичност. (...) Човекова моралност је прво и пре свега један егзистенцијални догађај: динамичко остварење пуноће егзистенције и живота, или, пак, неуспех и изопачење његове истините ипостаси.“

Аутор књиге о односу човекове моралности или етоса и слободе као услова егзистенције покушава да аутентично светоотачко учење пројектује у контекст питања која се постављају у наше време. О овој склоности Јанараса епископ Калист Вер каже: „Он посебно настоји да разликује кључна места додира апофатичког приступа отаца – који се, на пример, налазе код светог Максима Исповедника – и

савремене егзистенцијалистичке филозофије, коју је, у највећој мери, изложио Хајдегер“. Да је Јанарас тај мост чврсто успоставио, доказује и ових неколико редака из књиге: „Порука коју Црква доноси, посебно савременом човеку, повређеном и деградираном схватањем Бога као „терористе“ јуридикке етике, јесте управо у следећем: она га уверава да оно што Бог заиста тражи од човека није ни индивидуални подвиг нити дела врлине, већ крик поверења и љубави из дубине бездана.“

Подвижништво и аскеза, појмови који су у многим теолошким системима тумачени као дело поштовања неког објективно прописаног понашања, у овом аутору добијају аутентичног тумача: „Хришћанско подвижништво је, пре свега, екклесијална а не индивидуална ствар. То је промена нашег природног, индивидуалног, начина постојања у личну заједницу и однос, динамички улазак у заједницу живота тела Цркве. (...) Тако је инстинктивна потреба за храном, жудња за независном индивидуалном самодовољношћу, преображена у контексту црквеног поста. Потчињавање заједничкој пракси Цркве постаје меродавно, претварајући те инстинктивне потребе у дело односа и заједнице.“

Важно поглавље у књизи јесте оно које тумачи постојање црквених канона законског регулисања живота Цркве. Наглашава се да ово питање мора бити исправно сагледано, јер у противном потамњује саму истину Цркве, истину личне посебности и слободе који устројавају истинити живот у контексту заједнице љубави и односа. „Закон, по дефиницији, тражи систематизацију и разрађено законодавство, и пре свега тежи да буде апсолутизован – да живот потчини „систему“ прописа који су целовити и делотворни. Канони су, с друге стране, подређени животу Цркве који је љубав, као би пројавили њен исцељујући карактер. Они не могу да буду ограничени на одређивање прегрешења, као што то чине законски прописи, зато што они постоје ради преображаја прегрешења у покајање и живот.“

У епилогу Јанарасове књиге који носи наслов *Етос слободе* налази се следећи пасус: „Границе црквеног етоса, црквеног морала, јесу границе личне слободе, конкретне а ипак неомеђене. То су универзалне границе живота, које представљају једини начин на који он истински може да буде остварен, а то је ипостасно и лично.“ Ако овом сажетку додамо и оцену епископа Калиста да нам Христо Јанарас на свакој страни књиге показује праве последице речи апостола Павла: *Где је Дух Господњи, тамо је слобода*, добијамо вишеструки подстицај да, читајући књигу, увидимо како су изведене, и на чему су засноване, ове важне егзистенцијалне истине.

Н. Ј.

РОМАНСИРАНА ИКОНОЛОГИЈА

Тања Велманс, *Чудесна повест иконе*, Clío, Београд 2007. године, библиотека Клепсидра, превела са француског Наташа Икодиновић

Тања Велманс, писац веома интересантног књижевног дела, тренутно је једна од најафирмисанијих историчарки уметности која се бави византијским наслеђем. Рођена је 1925. године у Софији у Бугарској, пореклом, како сама каже, из буржујске породице, по доласку комуниста на власт није имала право на високо образовање. Радила је у фабрици и код куће писала рад о бугарским црквама и манастирима. Удајом за француског дипломату и пресељењем у Париз, пружила јој се прилика да се бави оним о чему је сањала. Показала је своје радове чувеном византологу Андреу Грабару (наследнику и ученику једног од утемељивача савремене византологије Габријела Мијеа), који јој омогућава да у кратком року дипломира и тако започне своју научну каријеру. Резултат њеног вишедеценијског истраживачког рада је неколико десетина објављених научних радова о уметности Византије и земаља њеног културног утицаја. Докторирала је 1983. године на универзитету у Лилу са темом *La peinture murale byzantine à la fin du Moyen Age*. Добитник је награде *Гастон-Шламберже*. Као истраживач у Француском Научноистраживачком центру (CNRS), водила је бројне археолошке мисије у Грузији, а резултате својих истраживања излагала је у Европи, Јапану и Сједињеним Америчким Државама.

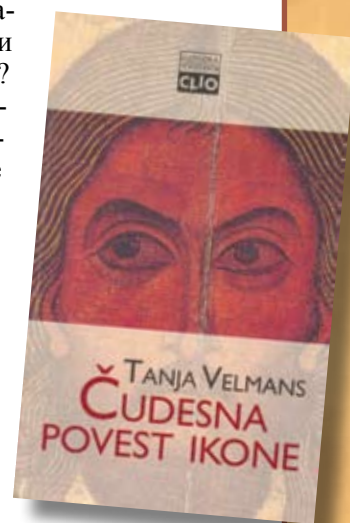
Књига која је пред нама није научни рад у правом смислу теречи. Могло би се рећи да је ово романирана историја иконе. Користећи се годинама прикупљаним научним знањем из историје византијске уметности, те изненађујућим познавањем светоотачких текстова, као и озбиљним богословским увидом, поготово исихастичке провинијенције, као и новије теолошке мисли на тему иконе (Леонид Успенски пре свега), ауторка, прибегавајући популарној форми романа, покушава да западном читаоцу приближи феномен иконе која је надживела византијски свет и постала универзални хришћански символ, данас све више заступљена и у његовом окружењу, по римо-католичким, а у последње време чак и протестанским храмовима. Велмансова, по нашем мишљењу, успева у својој намери да икону доведе у литургијски, светотајински контекст и да је прикаже као пројаву Царства Божијег овде на земљи, а не као пуку илустрацију догађаја из Светог Писма или свештене историје, како је и поред огромног интересовања, већина на западу ипак доживљава. Овиме се оваква, правилна, рецепција

иконе извлачи из контекста посвећеника и академских кругова у којима се она данас на западу налази. Овде долазимо до тужнијег дела приче. Наиме, поставља се питање зашто је нама, који се налазимо на самом изворишту, где се најлепши и најзначајнији монументални споменици ове уметности налазе на не више од неколико десетина километара, и који смо по својим парохиским храмовима и у домовима окружени иконама, потребна ова књига? У Византији, на чије се духовно наслеђе ми православни позивамо, због икона и њихове правилне рецепције вођен је вишедеценијски грађански рат, православни календар је испуњен великим бројем мученика, последњи Васељенски сабор бавио се искључиво овом проблематиком. Питање иконе је једно од најзначајнијих догматских питања. А ми данас икону у бољој варијанти, као и људи на западу, доживљавамо као илустрацију, као плакат, а у горој чак имамо идолопоклонички однос према њој. Ово се нажалост не односи само на лаике, већ и на добар део свештенства. Због тога бих ову књигу најтоплије препоручио и нашим читаоцима.

У књизи која приповеда о једној замишљеној археолошкој мисији чији је циљ да се напишу и проуче бројне иконе расуте по читавом свету, ауторка своју јунакињу одводи у манастир Свете Катарине на Синају а затим и у Рилски манастир у Бугарској, где сусрећући се са неким од најзначајнијих примера византијске уметности, улази у веома озбиљне и детаљне анализе истих, градећи причу о развоју ове уметности од самих почетака, преко периода иконоборачке кризе, послесаборског процвата, почетака ренесансе, која је како нам списатељица објашњава започела управо у Византији, па тек онда прешла у Италију, затим одлично обрађеног одељка о исихастичком периоду, па све до дела Андреја Рубљова у завршном поглављу.

Књига *Чудесна повест иконе* има 270 страница, те 16 страна са репродукцијама икона у колору, објавио ју је београдски издавач Clío, одлично је опремљена у тврдом повезу.

Дејан Манделц

Очигледно је да су ствараоци и сликари икона византијске епохе умели да, искључујући представу времена и простора на слици, створе неку врсту фигуративног метајезика који је много прецизније него други могао да прикаже идеју трансценденности.

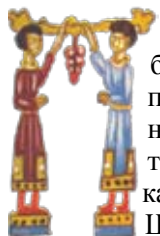
Тања Велманс

Нова Издања

НАДАХЊИВУЋИ ПРИМЕР СВНМА

Најпотпунији зборник текстова Александра Шмемана

Протопрезвитер Александар Шмеман, *Наш живот у Христу, Христов живот у нама*, изабране беседе, есеји, студије и одломци из *Дневника 1973-1983*, превео и приредио Матеј Арсенијевић, Образ светачки, Београд 2007

ре него истакнемо заиста бројне особине ове књиге које обавезују на снажну препоруку читаоцима, указујемо на једну њену ограниченост: садржи осамдесетак богословских беседа, есеја и студија, као и преко двеста изабраних одломака из Шмемановог десетогодишњег дневника (1973-1983), врло разнородних, и по хронологији, и по намени, али и жанровски, што је препрека за прихватање књиге као кохерентног богословског текста. Ово ограничење донекле је превазиђено уредничким интервенцијама

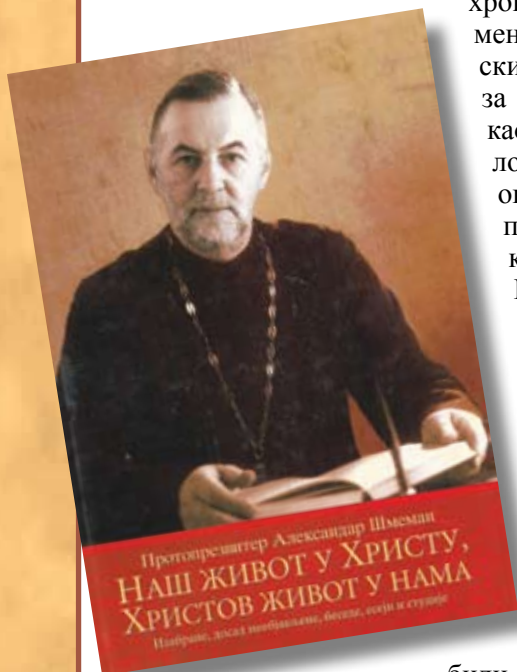
М а т е ј а Арсенијевића, који је настојао да прилоге групише у смислене тематске целине. Ако се сетимо да су зборници са врло разнеликим садржајем, односно различитим тематским целинама,

били својствени многим ранијим епохама, а остварили су веома

плодотворан утицај (Фотијева Библиотека, зборник деспота Стефана Лазаревића), учено не мора да буде препрека за исто тако плодотворну функцију књиге са разноврсним текстовима оца Александра Шмемана.

На почетку књиге донет је интимни запис супруге оца Александра, Јулијане, топло и осећајно сећање на вишедеценијски заједнички живот које допуњава оно што већ знамо о њему као свештенику, богослову, професору... Након читања овог емотивног сећања, разумљиво је зашто су му се многи обраћали са Баћушка, зашто у сваком сусрету зрачи љубав, у чему се састојала његова харизма у Цркви. Зборник затвара поговор приређивача и преводиоца Матеја Арсенијевића (заслужног за више сличних књига) насловљеног *Усхођење у*

живот. Као мото сагледавања живота, служења и учења Александра Шмемана, узете су његове речи: *Ако Живот Христов учиним својим животом, онда ће и сама моја смрт постати усхођење у живот*. Сходно томе, у највећем делу поговора расправља се о Шмемановом схватању хришћанске танатографије (опис смрти) као средишту хришћанске биографије. Ово је наметнуто самим његовим хришћанским животом. По том принципу распоређени су, објашњава М. Арсенијевић, и Шмеманови текстови у зборнику: „И будући да смо зборник изабраних записа, беседа, есеја и студија о. Александра Шмемана *Наш живот у Христу, Христов живот у нама* приредили тако да започиње *темом смрти*, тј. Шмемановом праксом 'литургије смрти' (тематска целина *Благодарим Ти, Господе!*) и његовом теоријом, богословљем 'литургије смрти' (тематска целина *Литургија смрти – о хришћанском поимању смрти*), а да се завршава последњом, осмом свеском Дневника и Шмемановим последњим дневничким записима о почетку умирања од рака (лето 1982), овде, у *Поговору* зборника, ограничићемо се искључиво на ту крајњу тачку биографије о. Александра – на његову *светлу танатографију у Христу*, на његову 'литургију смрти', јер је управо у њој и кроз њу све остало (сва његова биографија у свим њеним аспектима: породичним, и свештеничким, и богословским...) разоткрива у свом правом и истинском светлу, распону и смислу.“ Теолошко учење о којем је реч, поткрепљује се понашањем и речима оца Александра у време док је боловао од неизлечиве болести.

У контексту реченог су и два уводна текста у зборник, последње јавно обраћање оца Александро Шмемана (*Све је ваше, ви сте Христови, а Христос је Божији*, Торонто, 30. јул 1983) и његова последња литургијска проповед (*Благодарим Ти, Господе – свако ко је кадар за благодарење, кадар је за спасење и вечни живот*, параклис Академије Светог Владимира у Њујорку, 24. новембар 1983, двадесет дана пре упокојења). Следи већ помињани циклус *О хришћанском поимању смрти – литургија смрти* и тумачење Молитве Господње као јављања Царства Божијег за које смо створени.

Иако се у зборнику претежно налазе Шмеманови текстови настали на личном опиту, има и оних који спадају у категорију научног истраживања, што је такође битан домен његовог богословља. Али и такве (научне) расправе и студије нису лишене аутентичног личног доживљаја Цркве. У ову групу могу се уврстити следећа поглавља: *Празници Цркве – Царство Божије већ овде и сада; Црква наша насупрот – ми у Христу, Христос у нама; Православље од Истока – вера апостолска, васеленска и отачка; Богословље Цркве – пут обновљења свецелог човека саобразно Христу*. На граници научног и личног поимања многих црквених питања је и одељак о Литургији са већ чувеним текстовима као што су: *Литургијско богословље, богословље Литургије и литургијска обнова; Питање литургијске праксе – писмо моме епископу; Пост и Литургија – белешке о литургијском богословљу; Литургијска структура Великог поста*. Скрећемо пажњу да се овде могу наћи аргументовани, рекли би и ваљани, одговори на питања литургијске праксе која су спорна у нашој помесној Цркви. Добро је што сада имамо књигу у којој се налази Шмеманово писмо надлежном епископу као својеврсна апологија парохијама које се окрећу Евхаристији и Светим тајнама, у којима Црква изнова почиње да се опитује као Тело Христово.

Драгоцене су, ради схватања актуелног положаја хришћанства, и *Богословске белешке* оца Александра Шмемана о историјској кризи православља у светлу есхатолошког опита Цркве. Која се важна питања разматрају, говоре неки од наслова чланака: *Трагедија Православља данас – Црква се свела на организацију међу организацијама; Верујем да је Православље истина и спасење и грозим се онога што се издаје за Православље; Лажна „црквеност“ не ослобађа, већ поробљује, сужава и осиромашује; Клирикализам –*

порицање Цркве као Тела Христовог...

Приређивач зборника *Наш живот у Христу, Христов живот у нама* М. Арсенијевић, превео је и Шмеманове топле забелешке о значајним личностима православног света на Западу, својим сатрудницима на разним пољима црквеног живота, пре свега о својим колегама са гласовитих богословских училишта у Паризу и Њујорку. Мада је реч о субјективним записима који се односе, између осталих, на Г. Флоровског (*богослов васеленског Предања Православља*), Лава Зандера (*пример дивне апостолске ревности*), Н. Афанасјева (*богослов евхаристијског виђења Цркве*), К. Керна (*истински хришћански научник*), они представљају аутентичну историју продора светоотачког учења, православне богословске мисли и Цркве као Тела Христовог у Западну Европу и Сједињене Америчке Државе.

У зборнику се налазе и одломци из дневника оца Александра Шмемана током десетогодишњег периода, од 1973. до последњег записа у лето 1983. године. Шмеманова дневничка проза, фрагментарно позната нашим читаоцима и пре овог превода, може издржати критеријуме непоновљивих теолошких есеја, али и литературе у ужем смислу речи. Дневнички записи могу се посматрати и као својеврсни коментари ауторовог богословског система, као и промишљање актуелних црквених прилика.

На почетку сваке тематске целине у зборнику, приређивач је издвојио речи протојереја А. Шмемана као мото, које се односе на тему циклуса и које додатно могу мотивисати читаоце да пажљивије разматрају опширне текстове. Испред циклуса о хришћанском поимању смрти, издвојене су следеће речи: *Све у Хришћанству зависи од љубави према Христу.*

Смрт је сусрет са Њим и зато сва смрт јесте радост... Али, Боже мој, како смо ми далеко од такве љубави! Љубави којом је Он победио смрт, љубави која у нама побеђује смрт...

Критеријум истакнут на корицама књиге, да је реч о досад необјављеним (на српском језику) радовима Александра Шмемана, може се сматрати коректним, односно истинитим, мада су неки делови и раније могли да се прочитају на нашем језику, на пример на интернет сајтовима. Ово је прилика и да напоменемо да су неки важни текстови оца Александра, пре много година (од 1981. године), могли да се читају и у нашем Каленићу, трудом и залагањем блаженопочившег епископа шумадијског Саве.

Н. Јованчевић

СВЕДОЧАСТВО О ЈЕЗИЧКОЈ ПРОБЛЕМАТИЦИ У ЦРКВИ

Ружица Бајић, *Богослужбени језик у Српској православној цркви, прошлост, савремено стање, перспективе*, Београд 2007. година

з књигу Р. Бајић *Богослужбени језик* природно иде и одредница монографија, што упућује на то да је тако широка област истраживања као што су питања употребе богослужбених језика у СПЦ – традиционалног црквенословенског и све заступљенијег савременог стандардног језика, расветљавања разноврсним методолошким приступом са свих аспеката који се подразумевају у савременој лингвистичкој науци. Препрека за мултидисциплинарни приступ

није била чињеница да ова проблематика до сада код нас није озбиљније и комплексније разматрана. Убудуће, било каква расправа која се буде водила о употреби црквенословенског и савременог српског језика у богослужењима, неће бити меродавна ако се не буду имали у виду резултати до којих се дошло у овој студији. А да до супростављања ставова, нажалост не увек аргументованих, о коришћењу језика у богослужењу може доћи, уверавају нас актуелни примери о литургијској пракси или коришћењу календара у Цркви.

Монографија *Богослужбени језик у Српској православној цркви – прошлост, савремено стање, перспективе*, коју су издали манастир Бањска и Институт за српски језик САНУ, настала је на темељу магистарске дисертације *Социolingвистички аспекти преференције црквенословенског или стандардног српског језика у својству богослужбеног језика Српске православне цркве*, коју је Ружица Бајић одбранила 2004. године на Филолошком факултету Београдског универзитета. Ауторку смо, иначе, сусретали као учесницу истраживања професорке Ксеније Кончаревић, рецензента, уз професора Предрага Пипера Богослужбеног језика, о односу језика и теологије (К. Кончаревић и Р. Бајић, *О неким лингвистичко-комуниколошким аспектима литургије – прилог проучавању комуникативних функција литургијског дискурса*, Богословље, Београд 2003, 1).

Полазећи од тога да данас на српском терену имамо „конкурентну“ употребу традиционалног црквенословенског и савременог књижевног језика, као последицу историјских околности, ауторка у првом делу књиге најпре доноси опште ставове о језику, да би затим врло детаљно анализирала однос језика и Цркве. Важан део овог дела књиге је и историјски приказ ставова према богослужбеним језицима у СПЦ, али и у Руској православној цркви – дознајемо шта говоре присталице традиционалног литургијског

израза, односно заговорници преласка на савремени језички израз.

Други део књиге садржи резултате ставова верника СПЦ према црквенословенском и савременом књижевном језику и њихову критичку анализу, настале у емпиријском истраживању, на основу анкете. О важности и ваљаности оваког методолошког приступа, рецензент и писац предговора К. Кончаревић, каже: „Мр Ружица Бајић настојала је да утврди каква је рецепција традиционалног богослужбеног израза у данашњем поколењу верника СПЦ, односно да на основу идентификације система ставова према њему прогнозира да ли се у догледној будућности и даље може рачунати са његовим опстанком у богослужбеној употреби, или је у перспективи реалнија језичка политика која би била усмерена на његову потпуну замену српским стандардним језиком.“

Када су коришћени овако ефикасни истраживачки поступци (теоријско-историјски и емпиријски), ауторки није било тешко да на само неколико страна, у *Завршним разматрањима* изнесе јасно профилисана очекивања верника, која би требало да обавезују оне који се баве језичком политиком у Цркви:

Српски језик широко је прихваћен у његовој богослужбеној функцији, што се доводи у везу пре свега са потпуном рецепцијом садржаја богослужбених текстова на њему. Афирмативан однос према савременом стандардном језику не подразумева и негативан вредносни став према црквенословенском језику. Преовлађујућа већина испитаника је за напоредну употребу црквенословенског и српског језика као богослужбеног у Српској православној цркви.

На основу преовлађујућег афирмативног односа верника према црквенословенском језику закључујемо да га је потребно задржати у богослужењу Српске православне цркве, барем у ближој перспективи. Ауторка објашњава да је позитиван однос испитаника према традиционалном језику заснован на његовим лингвистичким квалитетима, на пример милозвучности.

Већ је истицано да ова монографија, захваљујући свестраном испитивању проблематике, има ауторитет да укаже и на перспективе решавања питања богослужбеног језика. О томе у предговору говори и професорка К. Кончаревић: „Те перспективе, по нашем мишљењу, зависе од будућих мисионарско-пастирских потреба Цркве, од друштвених околности, преовлађујућих ставова верника и мера које у области језичке политике и језичког планирања буде предузимала црквена јерархија. Ако ово истраживање, у које је уложено много знања, труда, ентузијазма и љубави, допринесе креирању таквих мера, сматраћемо да је остварило свој циљ.“

Р.К.

СТЕФАН ДЕЧАНСКИ – НОВИ ЈОВ

Због основне поруке „Књиге о Јову“ да се од Бога са подједнаком смирености мора примити и добро и зло, као и других вредности овог старозаветног текста („спада међу највише домете светске књижевности“), разумљиво је што српски средњовековни писци (Стефан Првовенчани, Доментијан, Теодосије, архиепископ Данило, Григорије Цамблак, Константин Филозоф, патријарх Пајсије) често у житијима святих Немњића своје јунаке пореде са праведним и трпељивим Јовом.

У Житију Стефан Дечанског (1403/04) од Григорија Цамблака, Дечански је представљен као троструку мученик, који је, мада недужан, страдао и трпео целог живота; од оца ослепљен, од брата нападнут и од сина удављен. Да би извео тезу о Стефановој безгрешности, Цамблак је прећутао његову буну против краља Милутина. Поређење са Јовом, који је оличење праведности, страдања и трпљења, логично се неметнуло Григорију Цамблаку.

У Цариграду, у заточењу после ослобођења, прича Цамблак, Стефану умире син:

Када прође немного дана иза тога чудноватог прогледања, најмањи његов син разболе се тешком болешћу и у мало дана умре. А он не учини нешто нелепо од своје благородне душе, не испусти недостојан глас, не проговори нешто некорисно, но само довољно суза проли попустивши природи, јер се не могу задржавати. А када срце изнутра пробадаху стреле природе, пројави глас блаженога Јова:

„Господ даде, Господ узе“.

Није само из Књиге о Јову (1, 21) преузета ова чувена мисао, већ и у сличној судбини, губитку детета и стоичком подношењу бола, Стефан Дечански има највише сличности са Јовом. Зато није необично што

Стефана, Првомучеников имењаче!

О свети Христов божанствени великомучениче, венцоноше и Првомучеников имењаче, Стефана, као онај који у Цара твори стојиш пред престолом тросјајне Светлости, душом мојом с телом у неисцелној болести са ранама и гнојем, што ме љуто боле, молим ти се, посредуј код Христа владике за мене смерног, који руком мојом с душом ми ово насликах и теби љубазно принесох.

Недостојни Христов раб Лонгин, расоноша и зограф

(Посветни молитвени запис на житијној икони светог Стефана Дечанског, Дечани, 1577. године)

се Дечанском пројавио управо глас блаженога Јова. Цамблак и у даљем излагању наставља са поређењем краља мученика и библијске личности, од страдања, трпљења па све до избављења:

Но онај који Јова предаде ономе који га је молио на толико и такво страдање и лишио синова и кћери, и просто свију домаћих, да би овим посрамио ратника који увек завиди светима, да њега покаже као светла победитеља и да њега после ране опет изведе на највеће, све му дароваше двоструко, тако узводи и

овога свога веначника, пошто је искусио различна страдања и у таквим и толиким бедама показао се трпељив и љубазан. Пошто не испусти ни малу неку реч негодовања, опет га дарова своје отачаству.

Судбина праведног Јова као да се поновила у случају Цамблаковог Стефана Дечанског.

Асоцирање на седење Јова у пепелу налазимо и у Цамблаковом излагању о Стефановој смерности и смерном мудровању, који:

сваког дана савест умиваше сузама, називајући себе, по Давиду, црвом, а не човеком и земљом и пепелом, по Јову.

Мисао да од Бога добијемо добро али се мора поднети и зло, изговара Стефан Дечански у часу када га упозоравају да му прети опасност од сина, указујући, поново, на Јова:

Када примисмо добро из руке Господње, као што рече Јов, зар нећемо претрпети зло?

У Књизи о Јову, Јов одговара жени:

А он јој рече: говориш као луда жена; добро смо примили од Бога, а зло зар нећемо примити? Уза све то не сакрјеш Јов уснама својим (2, 10).

Григорије Цамблак још једном, на крају, у похвали, пореди Стефана са Јовом:

Био је друг многострадалном Јову. Као што је онај превазилазио источне цареve побожношћу и правдом, тако је и овај западне милостињом и незлобивошћу, славом и богатством много више надмашио, и на крају насилно погине, нераван обојици, и као што је у свему, тако је и овде Стефан већи по мученичкој смрти

Смрт удављењем од сина, по Цамблаку, чини Дечанског већим мучеником од Јова. У Служби Стефану Дечанском такође налазимо асоцијацију на Јова. Стефан је за Цамблака други Јов по ранама, као што је Стефан пети по Симеону као некада Јов по Авраму.

Од свих средњовековних српских биографа, Григорије Цамблак се највише ослањао на старозаветну Књигу о Јову. Она му се неминовно наметнула, како својом садржином, тако још више поруком. Стварајући лик троструког мученика, великомученика Стефана, праведни, несрећни а трпељиви Јов послужио је Цамблаку да, указивањем на паралелне и сличне судбине ових двеју личности, још више истакне трагични лик Дечанског. Он је за њега други Јов по ранама, а због смрти удављењем, и већи мученик од Јова.

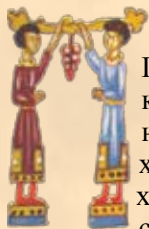
Јелка Ређеп
(одломак, Научни састанак слависта у
Вукове дане, Београд 1977, 26/1)

Зограф Лонгин, Икона светог Стефана Дечанског, детаљ, XVI век

ЧЕТНАЕСТ ХИЉАДА СРПСКИХ ИМЕНА ДЕЧАНСКОГ ИМАЊА

Након што су наши читаоци упознати са свим актуелним одговорима Српске цркве и државе о питањима која потресају Косово и Метохију, у овом броју Каленића доносимо део Дечанске хрисовуље из 1330. године у којој краљ Стефан Дечански са сином Стефаном Душаном одређује насеља и породице које ће се налазити у саставу манастирског поседа. У повељи се налази четрнаест хиљада српских имена (насеља и људи), што је крунски доказ ко је живео на Косову и Методији током средњег века. На страницама које су пред нама налазе се и литерарни прилози наших књижевника који сведоче о Косову и Метохији као непресушној инспирацији стваралаца

очех зидати дом Господу Богу мојему Пандократору, и саздавши украсих сваким красотами унутрашњим и спољашњим; и назвах га игуменијом и општежићем монаха, с благословом господина ми и оца архиепископа Данила и свих епископа и свега сабора српског. И приложих храму овоме, колико ми је било могућно, села и катуна влашких и арбанаških, и књиге, и часне крсте, оковане и позлаћене с бисером и драгим камењем, и иконе красне и различне, оковане сребром и златом са сваким украшењем, и часне сасуде свештене...

Село прво, Дечани, са засеоцима и међама... Драгош, а дед му Озрен; Толоје и син му Прибислав, а дед му Штрбац... А ово су Лучани: Милош Радојевић, и Брајко, и Алче, и Озрислав, а дед им Браја... А ово су међе Дечанима: од Чрвенога брега на могилу у реку, од пути у локву, од локве пред Николину цркву, у реку... Село Истинићи, а у њих Његош, а син му Милош, а дед им Драгић... Село Прапраћане, а у њему Прибоје, а брат му Белко и Предак и Војихна... А међе Прапраћанима с Крушевцем и с Бродлићима до преке стене на Озриславе куће. А ово је Стрелац, а у њему: Будивој, а син му Иван... На Љубуши: Хинат, а брат му Мирко, у Хината син Брајан... Бохорићи, а у њима: Белоје, а син му Прибоје, а брат му Мирша и Прејко... А ово су Стрелцу међе: на Стефанову цркву, на Заблатје, на Теклиште, на Богојево селиште... Село Љуболићи: поп Милосав, а син му Смил поп... Међа Љуболићима са Ораховичићима: како сходи с планине Средњи дол На Средњи утрг, на пут који исходи из Љуболића на мрамор... Село Храстовица, а у њој поп Радин, а син му Радош и Доброслав и Милош и Радомир... Прилепи, заселак Храстовички, а у њему Војихна, а син му Драгоје, а брат му Славко... Преки Луг, заселак

храстовички, а у њему Војислав а син му Прибан и Површко... На Братотину Дољу: Драгомил, а син му Драјко и Рајко и Дракчуј и Милош и Милен... Међа Прекоме Лугу с Чрвеним Брегом: како река тече међу село и горе уз реку међу село право у Бигор студенац... Село Бабе, а у њему: Тврдислав, а син му Ра-

дота, а брат му Доброслав и Братислав и Витомир... Међа Бабама с Добрчим Долем: од Тополе на мрамор, на локву и другу локву на Хриду, на Кокошји студенац, Бучјим путем... Село Грмочел, а у њему: Благоје, а син му Милован и Радешко... Међа Грмочелу с Ливљанима: мрамор, и од мрамора путем на Тополу; а с Древодељом међа Илијино брдо како пада у Лелашницу... Село Улоћани: Храноје, а брат му Лазар и Богослав Хранојевић... Село Чабић и са свим међама и засеоцима, а у њему: Мирослав, а брат му Рајко, а син му Петрина, Мирослав и Милеш Степан... Међа Чабићу са Штитарицом и Уњемиром: од Губавча потока цестом великом над виноград уз брег на Градиште... А од Влаха светостефанских међа је уз поток, уз Сухи дол мимо Кићени дуб у Ређев студенац, и цестом у Игларевац... А међа Штитарици с Ђурђевицом: од брода цестом

на цркву и од цркве уз Дубоки дол... Средње Село и са свима међама: Радомир, а син му Дабижив и Бежан и Рајан... А како посла Краљевство ми судију Богдана и Парапка да обележе међе Средњему Селу и Куманову, а са њима 24 сведока, и обележише међе Средњему Селу од Кузмина у Дмитрова јагњила и у Чрнилу бару, а тако и у Дреницу... Село Куманово са свим међама што замени Краљевство ми у архиепископа Данила за Јабланицу, а у њему: поп Бура, а син му Рајко и Радич... Међе Куманову и Радојеву куда обележи Богдан судија, од Ситнице у камен који постависмо на сред баре... Алтин са свима селима и са свим засеоцима и са свима међама. Село Требопоље, а у њему: Богдан Дмитровић, а брат му Добровој:

поп Рајко... Село бабјане, а у њему: Дехоје, а брат му Милован, а син му Богдан... Село Лужане, а у њему: Радослав, а син му Милоје и Драгослав... Село Горане, а у њему: Будислав, а син му Војислав и Драгош и Милош... Село Шипчане, а у њему: Домромисл, а син му Првош и Дољко и Његије и Милован... Село Сошане, а у њему: Радослав, а син му Богиша и Дејко и Радован и Милош... Село Грева: Богиша, а брат му Магоје, а син му Андреја... Село Буљане, а у њему: Радиш, а син му Благоје и Добровој... Село Крастављане, а у њему: Хранојд, а брат му Милош и Дерислав... Село Буљуби, а у њему: Анфрош, а син му Николић и Љеш, Скоровој... Међе свему Алтину: Маторски преслоп, на Тлсто бдро, на виноградиште како пада у Жрково у сладину под Радгошту... Село у Плаву, Град, а у њему: Града, а син му Богослав и Рајан и Ђура... А међе Граду: у Копани брег на блату, и горе у Студенац, и у крш и право у Обрачју стену и у Кићено дрвце... Село Коморане: Радин, а брат му Добреј и Млаш и Држоје... Међе Комаранима с Рибарима: од Витичеровскога потока, преко Комарштице у Хрид, на планину косом, у Плав низбрдо над Трескавицу под рибарске сенокосе... Село Велика: Обрад и син му Ђурађ и Ђурко... Међе Великој са Ржанцом: у Петкову цркву и код Белошева брега у брдо... Село Трепча: Драгослав и брат му Драгоман с децом... Међа Трепчи с Досуђем: у границу па уз поток између Градца, код Бојановица, па уз Брдце и онда право у пут... Село Грнчарево, а у њему: Богут, а син му Богоје... Међе Грнчареву с Досуђем: у Луки вир и у камен, у Заводишну главу, а у Велји врх уз косу... Село Врмош, а у њему: Миљак Радостић, а брат му Иван и Витан... Међа Чрним горама између Плава и Будимља код Којзјега хрпта у локву и право уз брдо кроз Бенчу с градачком међом... Село Добра Река и са засеоцима и с међама, а у њој коњушари по уговору, који су били у старе краљице: Лилијан, а син му Дабижив и Смил и Витан и Борило и Рајко... А ово су међе Доброј Реци: до Лима, и од Лима у Лучин крст, и од крста у Бахтин... А ово су међе Трепчи и Горњем Граду, с Висаторе у Кићено дрвце, у обрачу стену и доле у Крш... Сјерош засеоци, и са свим међама, а у њој: Прибац Кострешевих, а син му Дражоје и Јарослав и Богослав и Милош... Међе свој Сјероши: од Дрима на Рвеник, па на Гњилу, и уз брег кроз Пусто Село... Село Дпљанцу: Доброслав, а брат му Стајко и Мирко, а дед им Мер... А међе им до Рилковине у горње чело Кознајчег ступа, и у Бело поље... Власи Ратишевици: Радослав Ивановић, а брат

му Богослав... А међе им на Рибник на Смехњињина селишта, на Градислаљу цркву... Власи Сушичани и са својим међама, а у њих: Милош Нинетић... А Сушици међа на Градислаљу цркву, на Ждрело, на Пркочел... Вардиштани, са својим међама: Бујан с децом... Власи Љепчиновци и са својим међама: Љепчин, а син му Војислав и Прибоје и Нинослав... Власи Тудоричевци и са својим међама, а у њима: Тудориц, а син му Хотило и Степан и Бун... Власи Говнечје: Синадин, а брат му Драгослав, а син му Храме, брат му Њета...

И још уз помоћ благодати Божије узаветовах се Господу Богу мојему Пандократору, и са сином Краљевства ми, младим краљем Стефаном, да нам помогне против непријатеља наших, против цара бугарског Михаила Шишманића, те их с помоћу Божијом надвладах и победих и посрамих, и за то приложих са сином мојим Пандократору село Ђураше Скорзиниће и 2 катуна Влаха Ђурашевских.

А ово су Власи: Костадин, а син му Ђурађ... А ово је други катун: Гојило, а син му Дружа... А међе им од Тлстога брда низ Нересушу и како се улива Нерестуша у Рибницу... Село Рзиниће: Милеша Влкослаљић, а син му Првко... И даде Краљевство ми катун Арбанаса: Љеш Туз и с децом... И даде Краљевство ми Пандократору планине које су изнад Дечана... И даде Краљевство ми Модру сладину да је зимовиште црквеној стоци, а међа јој је до Борка и према Борку уз брег... И даде Краљевство ми Рибаре у Плаву, на име: Радило, а син му Благоје и Радослав и Радован и Срдан... И насели Краљевство ми челника Радана и братом, и дадох му заселак Чабића Добродоле, да га населе и да им је у баштину... А међа му од Недељине цркве путем за сватову пољану и по брегу на локву... И приложи Краљевство ми епископу Васиљу и са селом Зерзевом, а у њему: Преја Павловић с браћом и с децом... А међа му с Брестовцем како потече бара из Дтима па на Илијину цркву, а од Беле цркве од велике цесте посред луга до Медвеђега дола... И приложи Краљевство ми Марка Костића и с децом и селом Јаблачно... А Чрни Врх му је заселак у Комштици за сенокос... И даде Краљевство ми Прокопија Богдановића и с браћом и селом Палежи у Брковској жупи.

И изнађе Краљевство ми пратомајсторе Ђеорђија и с братом Доброславом и Николом, за рад и украшење по многим црквама по српској земљи.

Према: П. Ивић, М. Грковић, Дечанске хрисовуље, Нови Сад 1976.

Љубинка Јовановић - Мајка Југовића, 1953

Итаво поље се обично причешћивало на Цветнице код Свете руке. Све младо и снажно, невесте и младожење, девојке и момци, и све што је волело да се нагизди и у ново одене, тога је дана на том месту имало свој сабор и долазило у веру, толико тешко одржавану за Турака у зулumu, када су цркве биле ретке, а још ређи попови. Но Цветнице су биле нарочито дечји сабор. Као што се по утврђеном обичају у Призрену девојке у то доба причешћивале само тога дана, тако је и код Свете руке довођен сав подмладак, сва мушка и женска деца да се причесте и покажу у новим одећама и виде своју родбину и својту. Тога дана се показивало имовно стање и поноситост домаћина и очева, златне руке нежних и сујетних мајки, које су, освештано и право, желеле да њихива деца имају најлепшу сају или увијанку, најкитњасте врчанице на опанчићу и најурешенији сарајевски ножић за појасом...

Међутим старији и брижнији причешћивали су се на Велики четвртак код Црквина, на једном старинском дубљу и гробљу изнад Ибра. Остало тако од давнина. У том гају је једна дуга нетесана плоча, која, кажу и уверавају, покрива гроб Радича Брђанина, који се ту распорио мачем по причешћу своје војске, сазнавши да је Косовска битка свршена и царство изгубљено. Ваљда да би га покајали, време је развалило цркву коју је тај војвода на брзину подигао да би Брђане причестио, а стари и озбиљни људи увели обичај да се ту причешћују: некако им се чинило да из дана у дан задоцњавају на то клето Косово, које окрћкује да поново дође... Ето у то би дубље из Свете руке тога дана доносио готову причест у великом оловном путиру стари поп Дтобњак, омален и сух као испосник, заносно фанатичних и злих зелених очију, а праведник као светитељ. Намргођено би спустио покривен путир на разваљени олтар, обукао стару одежду, стао да метанише у тој рушевини, плачући и јекћући као да није при себи. И причитавајући нешто уз то. Сељаци су у страху само могли чути царево име и његових војвода и по који јаснији вапај за спасење „рода твојего, Господи, крстоноснога“, па би онда грановесно шчепао путир и почео причешћивати, час се молећи и благосиљајући, час опет некога тешко проклињајући...

- Бог и Света рука... Бог и Она!...

То његово мрморење, то тајанствено проклињање некога кога је он тешко ненавидио, позивљући у прекидима Господа да наложи своју осветничку руку на „његово“ дело и колена до века, мешало би се до краја причешћивања са умилним помињањем оних којима пружа ложичицу светиње и хоће у исто доба да их благослови. Сељаци су знали кога он то проклиње, па су ћутали да њихово објашњење не би чуо турски чауш, који је на сабору одржавао ред.

Васко Попа

Васко Попа

КОСОВО ПОЉЕ

Поље као свако
Длан и по зеленила

Млад месец коси
Пшеницу селицу
Два укрштена сунчева зрака
Слажу је у крстине

Кос наглас чита
Тајна слова расута по пољу

Божури стасали до неба
Служе четири црна ветра
Сједињеном крвљу бојовника

Поље као ниједно
Над њим небо
Под њим небо

КОСОВО ПОСЛАНСТВО

Кос крила орошена крвљу суши
На ватри црквених божура

Пред њим се шири поље
Исписано врелим људским гвожђем
Претопљеним у честито злато

Трава царује међу словима
И њихове редове
По својој вољи престројава

Кос отима своје поље
Из руку четири црна ветра
И савија га од поднева до поноћи

У поноћ небо пролеће
И односи у кљууну неку он зна куда
Свој зелени свитак.

Глава Цара Срефана Душана (?), Скулптура са цареве гробнице у манастиру Светих Архангела код Призрена

Јован Дучић

МОНАСТИР

Цар зида манастир Светих архангела,
На води Бистрици дуг хиљаду хвата;
Силни су му стуби од албастра бела.
Темељи од сребра, зидови од злата.

Престо патријархов од опала; престо
Царев од рубина, стоји на два звера;
за десет владика од бисера место;
Сто кедрових стола за сто калуђера.

Свуд грчки мозаик и млетачка фреска,
У окнима стражу страже архангели,
Из свију зидова мирише и блеска.

А први пут звона зазвониће триста,
Кад из Цариграда врати се Цар смели,
И тешки мач спусти у подножје Христа

Миодраг Павловић

КОСОВО (III)

Не може Агарен
и одступник
да брани твој род

Нити ће паликућа
од пожара
да спасава

Из ропства мисирског
неће те извести
рука фараона

Лажни избавитељ пречицом води
до новог ропства
и Вавилона

Надежда Петровић - Косовски Божури

Манастир Грачаница, Чудо у Емаусу, око 1318

КУЛТ ЦАРИЦЕ ТЕОФАНО У БЕОГРАДУ

У више меродавних научних текстова показано је колико је за владарску идеологију српске деспотовине у 15. веку било битно преношење моштију свете Петке из Трнова и Видина у Србију (Крушевац и Београд) и светог апостола и јеванђелисте Луке из Рогоса у Смедерево. Ови вишезначни чинови нашли су плодног одјека и у савременој књижевности, на пример у чувеном „Слову о преносу моштију свете Петке из Трнова у Видин и Србију“ од Григорија Цамблака

а је Београд, престоница деспота Стефана Лазаревића, осим свете Петке, био одредиште и других светитељских моштију, односно православних реликвија, мање је познато. Али, када се зна да је деспот имао намеру да свој престони град осмисли као универзални центар, уподобљавајући га идеалу Новог Јерусалима, по образцу *translatio Hierosoloymit* оствареном у Цариграду, логична је потреба да његова престоница, и по светим заштитницима, подсећа на Константинопољ.

Тако Јелена Ердџан, у раду *Београд као Нови Јерусалим* (Зборник радова Византолошког института XLIII, Београд 2006), верује да се сребрни реликвијар луксузне обраде са десном руком првог хришћанског цара Константина налазио баш у дворској капели београдског Горњег града. Наиме, овај реликвијар украшен је стиховима тропара цару Константину на српскословенском, а историјат му је следећи: светиња је у Москву стигла 1558, као поклон васељенског патријарха Јеремије II руском цару Фјодору Ивановичу, из Цариграда, где се претходно обрела као део плена султана Сулејмана Величанственог донетог из српске земље, који је поклања, након 1521, патријарху Јеремији I. Ако је десница светог цара била у Србији, немогуће је да не утврђује владарски програм деспота Стефана, кога Константин Филозоф идентификује као Новог Мојсија и Новог Константина. Уосталом, и у Москви ова реликвија највишег ранга чувала се у придворном Благовештенском сабору.

Још је занимљивија повест о томе како су владарску идеологију деспота Стефана подржавале свете мошти византијске царице Теофано, жене цара Лава VI Мудрог (886-912), сина Василија I. Пре објашњења како су се њене мошти нашле у Београду, важна је

и напомена о специфичности њеног култа у Цариграду за време Македонске династије. У контексту династичке идеологије Македонаца, односно политичких прилика у Цариграду, историчари настојање цара Лава VI да успостави култ своје прве, од четири жене, виде на следећи начин (Жолбер Дагрон, *Цар и првосвештеник*, Београд 2001): „Као „краљица лепоте“ из 882. године, Теофано је била одабрана за жену Лава VI више због своје „царске крви“ и сродства са

царицом Евдокијом него због својих чари, на које је њен млади муж Лав остајао неосетљив. Била је богомољка, која се после смрти своје једине кћерке удаљила од супружничког живота. Стога није могла да подари наследнике, али је после смрти (10. новембра 895. или 896)) могла да постане узорна светица. За ову сантификацију је ипак било неопходно снажно залагање њеног породичног клана (Мартинаки) и самога Лава VI, који је сада покушавао да јој обезбеди светитељство с исто толико упорности са колико је жара настојао и за живота и после њене смрти да је замени љупкијим женама од којих је очекивао бројнији пород. Подухват није био лак, као што ис-

Дејан Манделић - Св. Деспот Стефан Високи

тиче анонимни писац њеног *Житија*. Он свом делу додаје два канона. Теофано нема девственост праве монахиње, ни мученички свршетак једне паћенице, па ни чуда једне светитељке. Па ипак, хагиограф је сабрао неколико ситница које су се десиле четрдесет дана после њене смрти, што је тренутак када светост почиње да се објављује на земљи после путовања душе на онај свет и њеног изласка пред Бога, а за које је он лично могао да посведочи. У питања су олакшања мањих болова или срећни случајеви који су задесили родитеље Теофано, њене рођаке или приповедача. Епископи се у почетку опиру, осуђујући

ту пренагљену сантификацију која пре изгледа као одраз „породичне љубави“ него као одраз „божанске ревности“, али су се, на крају, ипак повиновали.

Битка за „канонизацију“ је била добијена, али је битка за мошти тек предстојала, испуњена њиховим бројним преносима и нагодбама између царске породице и епископске јерархије. Теофано је најпре била привремено положена у Свете апостоле, Константинов маузолеј, док се настојало да се докаже како њено тело производи чуда и док је Лав, према првобитном плану, у највећој журби у близини градио њој посвећен храм у који је требало пренети њене земне остатке. Међутим, противљење клира приморало је цара да се одрекне овог преноса и да култ свете Теофано у том складном храму који је за њу подизао забашури уопштеном посветом Свим светима. И за време следећег нараштаја, коме припада Константин VII, Теофано почива у маузолеју Светих апостола, у којем се 16. децембра чита њој посвећена служба, док је у храму Свих светих њој намењена бочна капела, иако празна, без њеног тела. Тек је знатно касније, свакако после пљачке Светих апостола 1204. године, њено тело пренето у храм манастира Светог Константина код Бонове цистерне који је сама основала, што је доказ да се њен култ брзо развијао и да је остао уско везан за династичку успомену.“

Без потребе да улазимо у идеолошко-династичке спекулације другог цара из Македонске династије о статусу своје прве жене, посматраћемо је као светитељку коју је као такву препознала Црква, што се нарочито види из првог дела њеног *Житија*, и то светитељку заштитницу владара по милости Божијој. Да ли случајно или не, функцију сличну као у Цариграду, имаће и у Београду деспота Стефана. И овде ће бити укрепителка, као у Светим апостолима, поново заједно са делом моштију светог цара Константина.

Мада је наша књижевност 15. века помно пратила сложене идеје преноса моштију са угроженог истока у Србију, изостао је савремени запис о доспећу свете Теофано у наше крајеве. До податка да су се у београдској Успенској цркви, поред моштију свете Петке, чувале и мошти свете царице, долази се на основу писма које су московском великом кнезу Василију Ивановичу 1509. године предали изасланици београдског митрополита Михаила (С. Димитријевић, *Документи који се тичу односа између српске цркве и Русије у 16. веку*, Споменик СКА XXXIX, (1903).

Дакле, мошти свете Теофано нису другачије могле да допру до Србије, него заједно са светом Петком, и то посредством кнегиње Милице и монахиње Јефимије. Зна се да су оне 1398. године, када је српски

кнез Стефан био у великим невољама, отишле султану Бајазиту I у дипломатску мисију да припреме Стафанов долазак на Порту. И тада кнегиња добија мошти свете Петке и свете Теофано, које су се после пада Трнова и преноса у Видин нашле у ризници Константина Видинског, а потом су премештене у Једрене или Брусу. Пре Београда, налазиле су се у крушевачкој придворној цркви Лазарици.

Да култ свете царице Теофано није у Београду много заостајао за прослављањем свете Петке, види се и из службе која је њој приређена. Непознати аутор прерадио је за српске потребе службу царици коју је написао бугарски патријарх Јевтимије, а коју је објавила К. Иванова у Археографским прилозима 10-11, Београд 1988/89. Да су мошти свете Теофано у Србији стављене у функцију заштите угрожене државе, види се и из стихова службе: „Весели се данас Стефан, деспот српски, и светло празнује спомен твој, свечасна, и раци моштију клања се“. Служба упућује да се она слави и као покровитељка деспотовине и престоног града: „Радуј се хришћанима топла поборнице и скиптру српском заштитнице“; „Весели се данас земља српска која те у престоном граду светло призива: Радуј се заједно са мном мати градовима“. Светитељка се још моли како би „учврстила деспота Стефана“.

Смиља Марјановић-Душанић, закључујући расправљање о овој теми (*Династија и светост у доба породице Лазаревић*, Зборник радова Византолошког института XLIII, Београд 2006) каже да ширење култа свете Теофано у Србији раног 15. века „није повезано са основном симболиком, дакле, породично-династичком, коју је овај култ носио у Цариграду. Пре ће бити да је култ свете царице постао популаран у деспотовом Београду стога што је био важан владарски култ Константинопоља, а у склопу угледања нове престонице на Цариград као најважнију утврду православља.“

Реконструкција замка Деспота Стефана Лазаревића на Калемегдану

путокази и казивања о икони

Вијуг

Угалерији „ФОАЈЕ“ младењачког Центра за културу од 14. до 29. децембра 2007. године постављена је изложба брачног пара Виолете Цветковске Оцокољић и Југослава Оцокољића, под називом „Путокази и казивања о икони“

Мр Виолета Цветковска Оцокољић излагала је самостално 49 пута у земљи и иностранству. Добитник је више награда из области иконописа и портрета и члан више ликовних удружења. Живописала је фреску Гавран храни светог Илију у пустињи (капела светог Илије), манастир Тресије, Космај. Живописала је цркву Вазнесења Христовог у Церови код Ивањице. Ради као асистент на Факултету за културу и медије, Мегатренд универзитета у Београду.

Југослав Оцокољић излагао је самостално 27 пута у земљи и иностранству. Добитник је бројних награда из области иконописа и портрета (Прва награда за портрет Београда, Галерија Нубс, 2007. године). Члан је УЛУС-а и аутор књиге *Икона, писање, читање и созерцање са теологијом иконе*, Бгд, 2004.

Овде изложене иконе и слике инспирисане иконом, производ су дубоког увида и промишљања о православној сакралној уметности. Посматрачу свиклом на лоше или нешто боље копије средњовековних предложака, ова уметност може понекад да делује необично, али управо је приступ икони који су одабрали Виолета и Југослав много ближи предањском доживљају исте. Навођење цитата из разних периода и праваца кроз које је уметност иконе пролазила у свом развоју, али и повезивање са уметничким правцима који су јој предходили (рецимо уметност древног Египта), или њених граничних области (нпр. утицај коптске уметности), те повезивање са савременим уметничким тенденцијама, уз познавање богословља и литургијске науке, као производ дају уметност која је доследно православна али и доследно пост-модерна, што је случај редак и вредан пажње. Ако

додамо изузетан квалитет израде, као и одлично познавање сликарске технике и технологије, што је овде несумњиво случај, резултат су врхунска уметничка дела.

Због већ пословичне инертности и неспособности да се феномен иконе разуме, ми данас овакву уметност уместо у храмовима доживљавамо у галеријама које свакако нису места литургијског сабрања којем је икона намењена.

Изложбу је са ауторима отворио господин Саша Марковић директор младењачког Центра за културу. Вредело би напоменути да је Центар за културу Младеновац у предходном периоду показао необично интересовање за сакралну уметност, што је резултирало организовањем неколико изложби икона, курса иконописања, издавања ДВД-а са темом иконописа, те организовањем радионица и демонстрација сликања иконе као и дубореза, што је за институцију овог типа готово на нивоу експреса. Због свега наведеног господину Марковићу упућујемо све честитке и подршку у даљем раду на овом пољу, и изражавамо наду да ћемо и у наредним бројевима Каленића имати повода да пишемо о младењачком Центру за културу.

Дејан Манделц

метност је налик Божијем стваралаштву, а уметник је подстакнут идејом да се кроз опредељивање духовног поистовети са Створитељем. Икона, као света слика, за суштински задатак и циљ има приказивање истине, она надмашује

материјално и приказивачко и само уметник који је у дубокој молитви може допустити себи да покуша да објави Божанско присуство у њој и кроз њу. Да би се остварила, одређена и допуштена креативност у оквирима иконописа, неопходно је познавање теме коју иконописац исказује као и језик којим се служи, односно конструктивном структуром иконе, симболике боја и јединственом употребом светлости. Икона представља светлост ванвременог есхатона у коме обитавају свети. Представљање тог, другог и тајанственог, света најтежи је задатак иконописцу. Икона садржи преображај на свим нивоима људског бивствовања. Она се бави унутрашњошћу човека и света, као Божије креације, превазилазећи илузију слабог људског виђења и поимања. Иконопис се установљује созерцањем светих. Васкрсло и проветљено тело светог је у вечности, а икона, објављујући га, јесте сведок његовог постојања. Икона се, зато, креира само у складу са прволиком јер би се, у супротном, нарушило његово свеprisustvo. Док иконопише, иконописац је свестан да је свети у царству светлости, да је по Божијој светлости, по подобију и примио потпуност Бога, да је постао идеја себе самог, односно идеални облик сопствености, јер је Бог створио човека по свом облику, да је изгубио своје слабости, недостатке и затамњења, једном речју иконописац не иконопише према лицу, већ према испуњењу лица.

Виолета Цветковска Оцокољић

СЛУЖЕЊА, ПРИЈЕМИ И ПОСЕТЕ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ ГОСПОДИНА ЈОВАНА

Од 1. децембра 2007. до 31. јануара 2008. године

ДЕЦЕМБАР

1. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Посетио манастир Драчу ради надгледања текућих грађевинских радова;

2. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Примио г-дина Радишу Пљакића, потпредседника Епархијског савета;

3. децембар 2007:

Служио бденије у манастиру Каленић;

4. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у манастиру Каленић;

5. децембар 2007:

Разговарао са извођачима радова на Владичанском двору у Крагујевцу;

6. децембар 2007:

Посетио цркву св. Григорија Богослова у Грошници и одредио распоред за иконописање у храму;

Посетио Тулеж ради надгледања текућих грађевинских радова на изградњи цркве;

Посетио цркву у Венчанима;

7. децембар 2007:

Учествовао, у Српској академији наука и уметности, на седници Одбора за обележавање шестогодишњице манастира Каленић;

8. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Посетио проту Драгослава Сенића поводом крсне славе;

9. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Посетио Медицински факултет универзитета у Крагујевцу и пререзао славски колач;

Посетио професора Илију Росића поводом крсне славе;

10. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Основној школи у Рековцу;

11. децембар 2007:

Примио градоначелника г-дина Верољуба Стевановића и г-дина Јована Алексића;

12. децембар 2007:

Посетио Јагодину и присуствовао промоцији филма о манастиру Каленић;

13. децембар 2007:

У Белом двору, у капели св. Андреје Првозваног саслужио на архијерејској литургији, поводом крсне славе принца-престолонаследника Александра Карађорђевића;

14. децембар 2007:

Са викарним епископом Липљанским Г. Теодосијем осветио кућу доктора Зорана Ковачевића;

15. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

16. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Петке у Виноградима, рукоположио ђакона Мирољуба у чин презвитера;

17. децембар 2007:

Посетио власника предузећа „Дијамант-минерал“ г-дина Јована Јованића у Неменикућима и постигао договор у вези са облагањем Владичанског двора каменом травертином;

18. децембар 2007:

Служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

19. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у манастиру Грнчарица, пререзао славски колач;

Посетио сестру у Ариљу поводом крсне славе;

Посетио протојереја-ставрофора Радована Биговића поводом крсне славе;

20. децембар 2007:

Посетио Конатице и обишао храм поводом живописања;

Посетио протојереја-ставрофора Зорана Крстића поводом крсне славе;

21. децембар 2007:

Посетио сестру Раду у Шимановцима поводом крсне славе;

22. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Ралетинцу, исповедио монаштво манастира Ралетинца, Денковца и Саринца;

Примио професора Верољуба Дугалића секретара Удружења банака у Србији;

23. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у ОШ „Ђура Јакшић“ у Крагујевцу и осветио нови кабинет за веронауку;

Посетио манастир Драчу ради надгледања текућих грађевинских радова;

24. децембар 2007:

Рад у Епархијској канцеларији;

25. децембар 2007:

Посетио управу Шумадијског округа поводом новогодишњег пријема;

26. децембар 2007:

Рад у Епархијској канцеларији;

Примио мати Февронију игуманију овчарско-кабларског манастира Ваведење;

Присуствовао годишњем пријему градоначелника града Крагујевца у хотелу Шумарице;

27. децембар 2007:

Посетио Правни факултет поводом новогодишњег пријема;

Посетио манастир Тресије и замонашио у чин велике схиме игумана о. Јована (Маричића);

28. децембар 2007:

Рад у Епархијској канцеларији;

Посетио у болници г-дина Ненада Шакића;

29. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Врбичкој цркви у Аранђеловцу;

30. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у Старој цркви у Крагујевцу, рукоположио ђакона Бранислава Матића у чин презвитера, свештеника Александра Бороту у Драгана Симоновића одликовао чином протонамесника, а ђакона Мирослава правом ношења црвеног појаса;

31. децембар 2007:

Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Саве на Аеродрому;

Одржао састанак са архијерејским намесницима поводом епархијских фондова;

ЈАНУАР

1. јануар 2008:
Примио епископа Жичког Г. Хризостома, заједно обишли манастир Дивостин;
2. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Саве на Аеродрому;
3. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Саве на Аеродрому;
4. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Саве на Аеродрому;
5. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;
Објавио Божићну посланицу;
Примио архимандита Алексеја из манастира св. Луке у Бошњанима;
6. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу, ђакон Драгана Поповића рукоположио у чин презвитера;
Примио свештенике који су донели бадњак;
Служио бденије и осветио бадњаке, а затим са градоначелником Верољубом Стевановићем делио божићне пакетиће у порти цркве;
7. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;
8. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Пантелејмона у Станову;
Крстио малог Богдана унука градоначелника Верољуба Стевановића;
9. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Георгија у манастиру Ђелије;
Посетио протојереја Војислава Одавића поводом крсне славе;
Посетио протојереја Милића Марковића поводом крсне славе;
10. јануар 2008:
Рад у Епархијској канцеларији;
Посетио свештеника Александра Станковића поводом крсне славе;
11. јануар 2008:
На скупу поводом дана Библиотеке града Београда одржао пригодну беседу;
Присутствовао комеморацији поводом смрти професора Илије Росића на Правном факултету у Крагујевцу;
12. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;
Служио опело професору Илији Росићу у Крагујевцу;
13. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;
14. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у цркви св. Василија у Маршићу;
15. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у манастиру Денковац;
16. јануар 2008:
Пословно боравио у Београду;
17. јануар 2008:
Рад у Епархијској канцеларији;
18. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију и обавио чин великог водоосвећења у Саборној цркви у Крагујевцу;

19. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу и обавио чин великог водоосвећења у порти храма;
На језеру у Шумарицама осветио богојављенски крст и благословио учеснике скупа Богојављенски крст;
20. јануар 2008:
Саслуживао на архијерејској литургији епископу Жичком Г. Хризостому поводом његове крсне славе;
Посетио проту Радета Вимбиша поводом његове крсне славе;
Посетио проту Зарија Божовића поводом његове крсне славе;
21. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;
Одржао седницу са архијерејским намесницима;
У Патријаршији СПЦ учествовао на састанку са митрополитом Амфилохијем, о. Зораном Крстићем и г-ђом Радмилом Милентијевић;
22. јануар 2008:
Причестио се на архијерејској литургији коју је служио митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије у капели св. Симеона Мироточивог у Патријаршији СПЦ;
Посетио са митрополитом Амфилохијем Његову Светост Патријарха Павла на ВМА;
Посетио доктора Радета Николића из Крагујевца поводом његове крсне славе;
23. јануар 2008:
Посетио манастир Драчу у пратњи донатора Саше и Јасмине Смиљанић поводом радова на грејању;
24. јануар 2008:
Одржао седницу Грађевинског одбора у вези са текућим радовима на изградњи Владичанског двора;
Примио представнике Удружења ратника и ратних добровољаца Ослободилачких и одбрамбених ратова 1912-1918. године;
25. јануар 2008:
Рад у Епархијској канцеларији;
26. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију и годишњи парастос монахињи Севастијани у манастиру Грнчарици;
Служио бденије у Старој цркви у Јагодини;
Присутствовао Светосавској академији и пројекцији филма о св. Сави;
Учествовао у ТВ емисији на ТВ Јагодина;
27. јануар 2008:
Служио Свету архијерејску литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;
Крстио малу Анику кћерку г-дина Горана;
Пререзао славки колач у I Гимназији, потом у ОШ „Свети Сава“ у Виноградима;
Присутствовао додели светосавских награда у Ректорату Универзитета у Крагујевцу;
Пререзао славски колач у II Гимназији;
Присутствовао Светосавској академији у Сава Центру са о. Рајком Стефановићем и о. Зораном Крстићем;
28. јануар 2008:
Посетио председника Црквеног одбора у Међулужју и упознао се са текућим питањима око изградње цркве;
29. јануар 2008:
Примио директора РЕИК „Колубара“ г-дина Владу Јовчића и протојереја Војислава Одавића;
30. јануар 2008:
Учествовао, у Српској академији наука и уметности, на седници Одбора за обележавање шестогодишњице манастира Каленић;
31. јануар 2008:
Рад у Епархијској канцеларији;
Присутствовао промоцији монографије „Манастир Ми-лешева кроз векове“ у Крагујевцу;

САОПШТЕЊЕ СА СЕДНИЦЕ ЕПАРХИЈСКОГ САВЕТА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЕПАРХИЈЕ ШУМАДИЈСКЕ

купљени око свог Архијереја, 25. фебруара 2008. године у Епархијском центру у Крагујевцу, чланови Епархијског савета Епархије шумадијске одржали су редовну годишњу седницу. Седница Савета почела је после одслужене Свете Архијерејске Литургије и призива Светога Духа, који је служио Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован уз саслужење више Архијерејских намесника, свештеника и свештеномонаха. Седници

Савета председавао је Епископ шумадијски Господин Јован, а у раду је учествовало четрдесет девет чланова Савета и то двадесет пет свештеника и двадесет и четири најугледнија представника верног народа са територије Епархије шумадијске.

На самом почетку Седнице сви чланови Епархијског савета упутили су искрене жеље за што скорије оздрављење Његове Светости Патријарха српског Господина Павла. Епархијски савет је потом размотрио и усвојио годишње извештаје који се тичу живота и рада у Епархији шумадијској. Такође Савет је донео и више значајних одлука за живот и даљи рад Епархије шумадијске. Посебно истичемо одлуку о оснивању одбора за прославу шест векова манастира Каленића као и одлуку да Епархија шумадијска узме активног учешћа у обележавању 190. година од проглашења Града Крагујевца за престоницу Србије. Свесни свих изазова и искушења пред којим се данас налази наша Црква, Епархијски савет Епархије шумадијске пружио је пуну подршку Његовом Преосвештенству Епископу шумадијском Господину Јовану, подржавајући његове напоре на литургијском и уопште свеукупном препороду Епархије шумадијске.

Готово читаво заседање Савета протекло је у атмосфери оптерећеној скорашњим немилим догађајем, проглашењем лажне државе на територији нашег Светог Косова и Метохије. Као чланови Цркве Христове, као Хришћани, као потомци наших великих предака, и ми, једино што можемо и што хоћемо је да будемо као и они верни Косовском завету који схватамо као непоколе-

биво опредељење за Царство Небеско, по коме ми, Хришћани и јесмо небески народ. Искање и жудња за правдом Царства Христовог које ће доћи, произилази из тог опредељења. Ми се не уздамо у земаљску правду, нити правду прошлих, садашњих и будућих моћника овога света, нити ту и такву „правду” сматрамо коначном. „Иштите најпре царство Божије и правду његову” (Мт 5, 6) речи су Христове, те зато и ми у поверењу прихватамо реч Божију да су „блажени гладни и жедни правде јер ће се наситити” (Мт 6, 33) јер ће они, а не силници, наследити Царство небеско. Нашу нам небеску Отаџбину нико не може одузети јер она не зависи ни од једног светског моћника, при чему се ми никако не одричемо ни наше земаљске отаџбине, поготову не Косова и Метохије. Прихватање Косовског завета значи и позив на покајање свима, и нама, и пре свега нама, али и онима који нису са нама. Свако добро и благословено дело је плод покајања и молитве, плод покајничког и молитвеног етоса који наша Света Црква посебно снажно истиче у долазећим данима Великог Поста. То је наша утеха и наша нада да ће Господ бити са нама у све дане до свршетка века ако му се вратимо и ако будемо држали оно што нам је заповедио (Мт 28, 20). Прихватање Косовског завета значи и позив на љубав и спремност на жртву, односно на сваку врсту помоћи нашим сународницима на Косову и Метохији. На ту љубав позивају нас светиње Косова и Метохије а на ту и такву жртву и спремност на помоћ сваке врсте обавезује нас наше хришћанско име (Јн 14, 21).

С тим у вези, свесни тежине тренутка у коме се налазимо Епархијски савет Епархије шумадијске пружа пуну подршку

руководству Републике Србије у борби за очување дела наше територије а у духу недавног саопштења Светог архијерејског синода СПЦ. Истовремено Епархијски савет пружа и пуну подршку Епископу рашко-призренском Господину Артемију, свом свештенству, монаштву и верном народу Косова и Метохије у истрајавању и остајању на својим вековним огњиштима. На крају седнице Његово Преосвештенство Епископ шумадијски Господин Јован се захвалио свим члановима Савета на одзиву, предочивши им при том смернице рада у текућој 2008. години.

ЕПИСКОП ШУМАДИЈСКИ Г. ЈОВАН

ДЕЧИЈА СТРАНА

“КО НЕ ПРИМИ ЦАРСТВА БОЖИЈЕГА КАО ДЕТЕ НЕЋЕ УЊЕГ”

О ПОСТУ

Постоје у животу Цркве дани и недеље, када сви који припадају Цркви праве заједничке појачане напоре у борби против греха. У свакодневном животу видимо, осим тога што се сви редовно перу и чисте куће у којима живе, да се перу и улице и тргови, а повремено се праве и акције великих сређивања суседства, читавих крајева. Кад дођу такве акције, човек некако још више пази на своју личну хигијену. Јер како би то било да се избаци ђубре из подрума и гаража, да се среде травњаци и посади цвеће, а да при том неко заборави да пере зубе или да се умије, или да изађе на чисте улице у прљавом оделу. Пре ће бити да се онда још више труди да и он буде чист и дотеран. Слично је и у посту.

Пост је добровољни и заједнички, у одређеним данима појачани, труд Цркве да се сви заједно, помажући једни другима, удаљимо од греха, очистимо од злих мисли и од лоших дела.

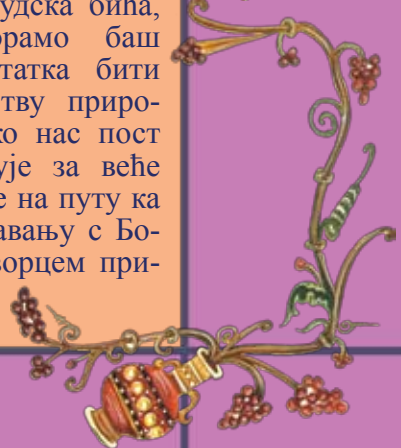
Оно што се прво поста ради – то је одрицање од тешке хране коју често највише волимо. У посту не једемо месо, млеко, јаја и све оно што се од тих намирница прави. Већ смо говорили о томе да је почетак љубави одрицање у корист другог. У посту ми, вежбајући се у љубави, Богу на поклон приносимо наше одрицање. То је наша жртва.

У посту се не одричемо само лепе и тешке хране. Више пазимо на то да се упорно одричемо греха и зла, а у корист молитве Богу одричемо се бесмисленог брбљања, које, чудно је то, понекад ипак зна да буде пријатно. Одричемо се, колико можемо, и свих претераних уживања.

У нашој Цркви пости се сваке среде и петка у сећање на страдање Господа Исуса Христа, а постоје и такозвани вишедневни постови. То су Велики или Васкршњи пост, Божићњи пост, пост пред празник Успенија Пресвете Богородице и Петровски пост, пред празник светих апостола Петра и Павла. Они који посте са већом радошћу дочекују празник, али не треба ни сви да посте по сваку цену. Постоје они који болују од неких болести, којима се пост не препоручује, а и деца треба да посте у мери коју договоре са својим свештеником и родитељима.

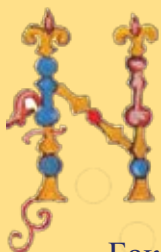
Кажу да је повремени пост користан и за здравље, али деца Божијој то није најважније. Најважније им је да су у време

поста још ближе свом Оцу и да су ближе свима онима који желе да нађу своје место у Царству Небеском. Пост нас учи да, иако смо створена људска бића, не морамо баш без остатка бити у ропству природе. Тако нас пост охрабрује за веће подвиге на путу ка сједињавању с Богом, Творцем природе.

МАМА ПАСХА

Недељно јутро било је неочекивано тмурно. Очни капци су му се слепили па је Аљоша једва отворио очи. Лешкарио је пет-шест минута у топлој постељи и тек онда устао.

Бака и он су почели да се моле: бака по својој књизи с црним повезом, а Аљоша по једној малој књизи која се зове *Дечији молитвеник*. У њему и није било много молитава. Ту су биле: *Царе Небески, Оче наш, Символ вере, Богородице Дјево, радуј се* и Аљоша је то доста брзо прочитао.

Није био сигуран да ли му се учинило или је стварно видео да заједно с баком пред иконама стоји висок човек у свештеничкој одежди. Аљоша је на неки чудесан начин одмах схватио да је то ђакон Фјодор Петровић. Ђакон Фјодор молио се заједно са својом кћерком Дарјом. Бака је била сасвим млада. Пре је била девојка него ли нека бака.

Дремеж је трајао тек неколико секунди, а онда је Аљоша отворио очи. Бака је стајала сама пред иконама. Аљоша чак прелете очима по соби, и – одједном? Не, није могуће... Наравно да у соби није било никога осим њих...

Напољу је било прилично топло, али је киша ипак ромињала. Људи су се већ били окупили у цркви. Поздрављали су једни друге, а поздрављали су и њега, Аљошу, и он им је отпоздрављао. Лиза је већ била у цркви.

Купили су свеће и ставили их испред икона, баш као и јуче. У цркву уђе отац Михаило. Поздрављао се с парохијанима и благосиљао их, а потом је ушао у олтар. Почело је богослужење.

Прво је један млад човек, с брковима, читао нешто из књиге.

- То су Часови, трећи и шести – тихо му објасни бака.

- А шта су то Часови? – упита Аљоша.

- Део богослужења који иде пре Литургије – прошапута бака Даша.

Аљоша ништа није знао ни о Часовима, ни о Проскомидији, али га нека чудесна радост преплави кад смакоше завесу са Царских двери и кад зачу оца Михаила како необично свечаним гласом говори:

- *Благословено Царство Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове векова.*

На ово поче да поје хор. Зачуло се гласно и радосно:

- *Амин!*

- Ово је Литургија? – упита Аљоша.

- У праву си, ово је Литургија – одговори му бака Даша и прекрсти се. – Хајде да се сада молимо и да

се ни на шта друго не обазиремо...

Синоћ му је бака причала о Литургији, али се он данас скоро ничега није сећао. Запам-

Док је бака завршавала своје Молитвено правило пред свето причешће, Аљоша је прилегао на диван и чак малкице придремао.

тио је само да је света Литургија најважније хришћанско богослужење јер се на њој хлеб и вино претварају у Тело и Крв Христову. Но чим је зачуо «Господе помилуј», нестале сва његова узнемиреност и он се прекрсти.

Док су читали Апостол и Јеванђеље, стајао је погнуте главе. Кад су сви у цркви сабрани почели да поју *Символ вере*, Аљоша их је пратио појући само завршетке речи, а кад су почели да поју *Оче наш*, Аљоша се сети да му је у џепу дечији молитвеник, па га извади, нађе *Оче наш* и заједно са осталима отпоја ту молитву.

Ускоро је из олтара допрла до њега *Молитва пре причешћа*, а потом отпоче причешће свештенослужитеља у олтару.

Након тога, бака поче да подучава Аљошу:

- Кад приђеш Светој Чаши, треба да кажеш своје пуно име, Алексеј, и да отвориш уста. Код нас је још уобичајено да преко груди сложимо руке крстосице, и то тако да десна буде преко леве, и да након Причешћа целивамо Свети Путир.

Утом се отворише Царске двери и на њима се појави отац Михаило с чашом у рукама и све их позва:

- *Са страхом Божјим и вером приступите.*

Сви се с љубављу и страхом Божјим до земље поклонили Светим Даровима, а посебно они који су се spremали да приступе Светој Чаши. Међу њима беше и Аљоша.

Свештеник поче да чита Молитву пре причешћа, а верни полагано кренуше према Царским дверима. Тако је отпочело причешће. Ускоро стиже ред и на Аљошу.

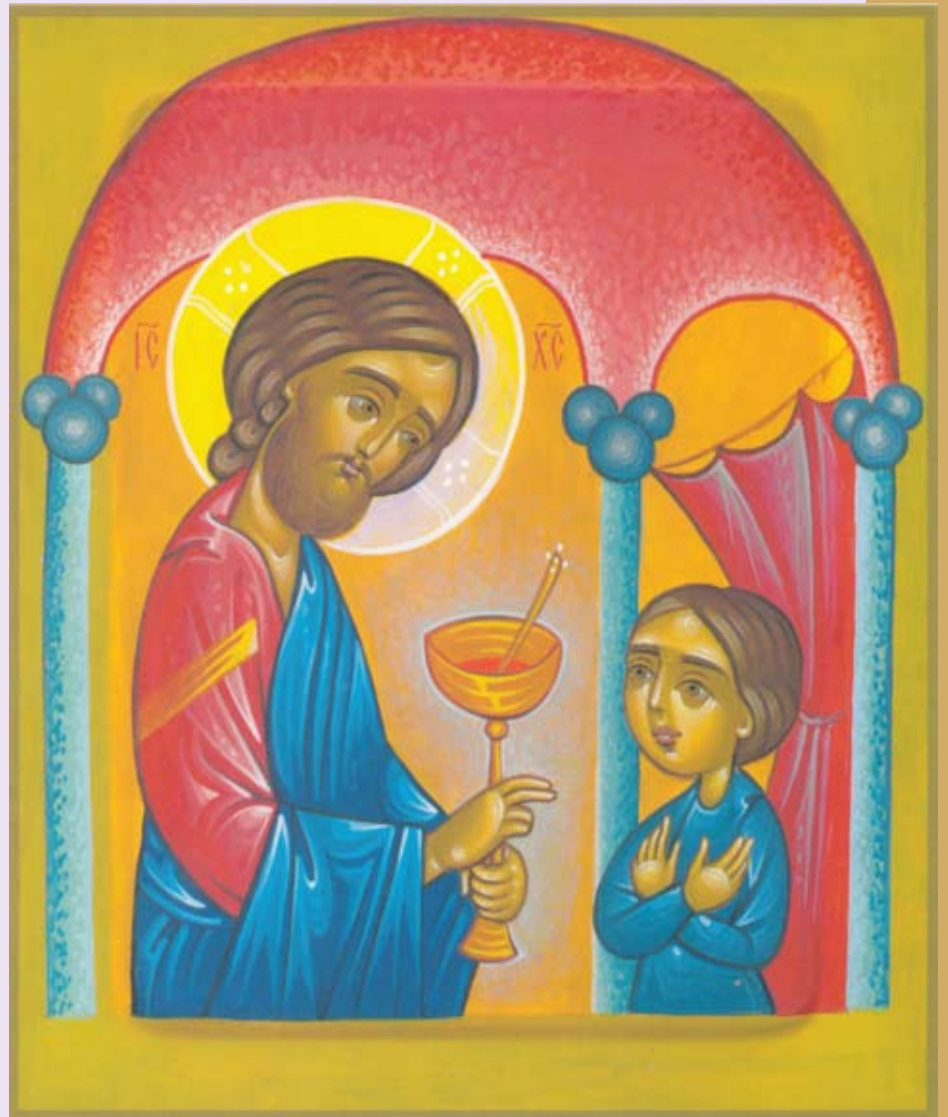
- Алексеј – рече довољно гласно и отвори уста.

Отац Михаило му стави у уста кашицу са Светим Даровима. Прогутао их је одједном, баш онако како га је бака учила,

целивао Свети Путир и кренуо према столићу где су причаснике чекали комадићи просфоре и неки топао и слadak напиток.

- На здравље и на спасење! – са смешком су га поздрављали.

Аљоша је у одговор учтиво климао главом, али није имао жеље да било шта каже.

Убрзо се некакав топао талас разли целим његовим телом.

И тако су се сви причестили. Литургија је завршена отпустом и благосиљањем. Сви су пришли и целивали крст.

Из књиге «Прва исповест», Владимира Јурјевича Маљагина, Дуга и Светигора, 2007. године

О МОЈОЈ МОЛИТВИ

почетку се нисам молио, а нисам ни схватао вредност молитве, све док се моја сазнања нису проширила и док нисам почео чврсто да верујем у Бога и у своја истинска уверења о значају молитве. Када сам почео да се молим Богу, то је заиста било искрено, из дубине срца и душе, без имало лажних речи. Моја молитва почиње рецитовањем стихова Оче наш, Богородице Дјево, десет Божијих заповести, молитва Светом Духу (Царе Небески) и на крају мени најмилија Символ вере. Трудим се да размишљам о свакој речи коју изговорим и да схватим њено значење, да се не бих претворио у машину која изговара речи и не размишља о ономе шта говори. Када осетим монотонију, и да изговарам молитву без жеље за њом, трудим се да се искрено помолим Богу својим речима. Молитва је обично кратка и јасна: Боже, опрости ми моје грехе, сачувај ме од лошег, сачувај моју породицу, а ја ћу ти вратити својом ревношћу у молитви.

До сада ме још није изневерио, мада сам понекад мислио да јесте, али кад год је то било искрено, увек се добро завршило. До сада ми се десило више пута да паднем на колена, блед као крпа, а опет уз помоћ Господа све се на крају добро заврши. Због таквих ствари ја се молим свако вече пред спавање.

Стојановић Павле II/4
Техничка школа, Аранђеловац

ХВАЛА

Хвала јер удем да волим,
јер сам ту да живим, јер си ту да молим.

Хвала што си ту када нико није;
када сви имају уши, а нико не чује;
када сви имају очи, а нико не види;
нико не осећа, нити жели да зна.

Зашто ме нема када сам ту?

Шта је разлог мом пропадању?

Зашто ме и када вриштим не чују?

Господе потребан си ми.

Зар ћеш оклевати да ме одбраниш?

Чујеш ли мој вапај?

Дај ми снаге да поднесем замор живота.

Помози ми да спознам који дух долази од тебе.

Хвала што си умро на крсту и за моје грехе.

Сада и увек и у векове векова
теби славу уносим.

Свесно и несвесно грешим, опрости ми.

Отварам ти врата свог живота,
уђи у мој живот, владај мојим животом.

Учини ме особом каквом желиш.

Валентина Јовановић
Гимназија, Лазаревац

ПРАВОСЛАВНА ГАЛЕРИЈА

АР
КАМАННИР
МАННТ

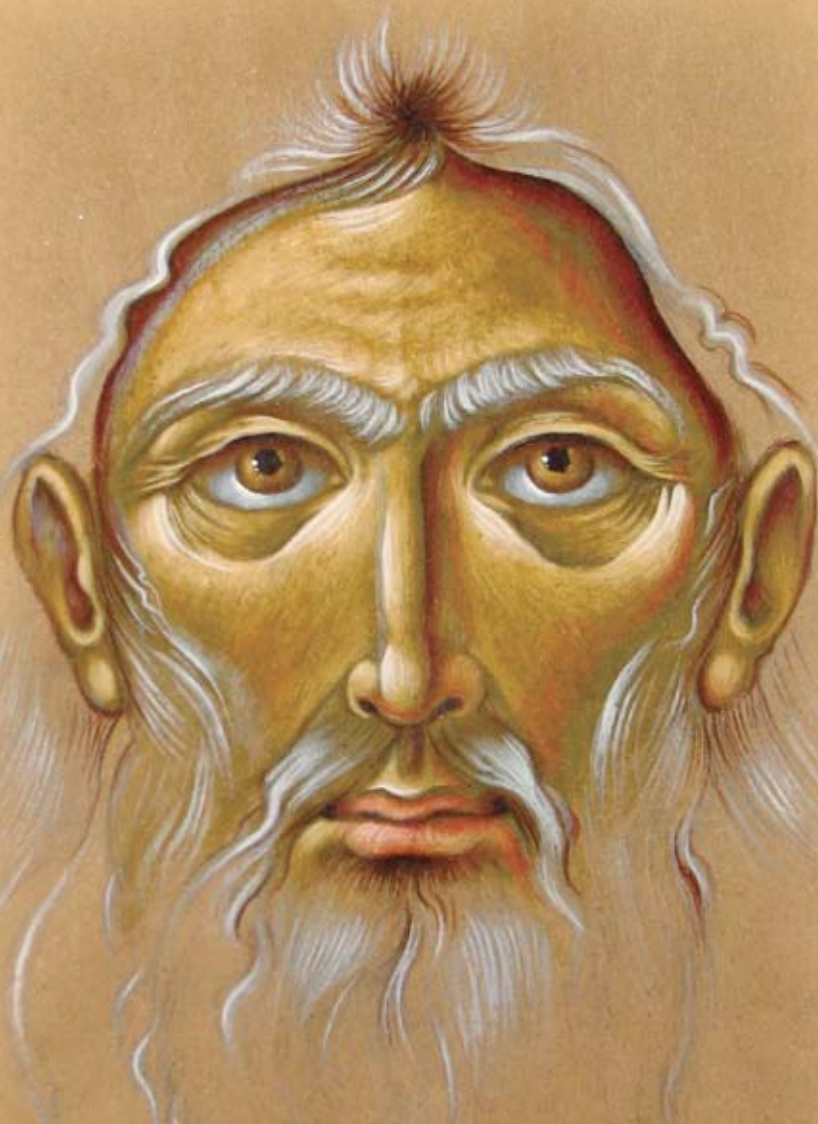
*о. Стаматис Склирис - Адам у рају даје имена животињама,
живопис храма Светог Максима Исповедника у Костоцу*

УМЕТНИЧКА РАДНОСТ

ИКОНОПИС; ГРАФИЧКИ ДИЗАЈН; ФОТОГРАФИЈА; ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ

Дејан Манделц

011 / 8220-332

064 / 2081042

monday@verat.net

Краља Петра I 35/9

11400 Младеновац

